

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۵۹): وزارت کشور

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۸۷۶۰

کدموضوعی: ۲۶۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۵۹): وزارت کشور

نام دفتر: مطالعات سیاسی

تهیه و تدوین: خیراله خیری اصل

همکار: محمدرضا شمس

ناظران علمی: مهدی امیری، حسن کریمی فرد

اظهار نظر کننده: امین پژمان

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: پرند فیاضی

واژه‌های کلیدی:

۱. قانون بودجه سال ۱۴۰۱

۲. لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

۳. وزارت کشور

۴. سازمان مدیریت بحران

۷. سازمان امور اجتماعی

۸. سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها

۹. شورای عالی استان‌ها

۱۰. ثبت احوال

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۱/۱۲

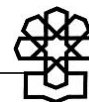
به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	خلاصه مدیریتی.....
۴	مقدمه.....
۴	۱. بررسی بودجه پیشنهادی وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....
۱۰	۲. بررسی برنامه‌ها و اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای وزارت کشور و دستگاه‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....
۲۴	جمع‌بندی و پیشنهاد.....
۲۷	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول و نمودارها

۵	جدول ۱. کل بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن و اعتبارات متفرقه.....
۵	جدول ۲. مقایسه بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ با قانون بودجه سال ۱۴۰۱.....
۶	جدول ۳. اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....
۸	جدول ۴. اعتبارات متفرقه انتقال یافته به جدول ۷.....
۹	جدول ۵. برآورد اعتبارات متفرقه.....
۱۱	جدول ۶. توزیع اعتبارات دستگاه وزارت کشور براساس برنامه (لایحه بودجه سال ۱۴۰۲).....
۱۶	جدول ۷. اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....
۶	نمودار ۱. اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....
۷	نمودار ۲. اعتبارات هزینه‌ای وزارت کشور و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....
۸	نمودار ۳. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....
۱۲	نمودار ۴. سهم برنامه‌های وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....
۱۶	نمودار ۵. طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲.....

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۵۹): وزارت کشور

چکیده

وزارت کشور به دلیل نقش مهمی که در اعمال حاکمیت داخلی و پیشبرد سیاست‌های عمومی دولت در قلمرو جغرافیایی کشور دارد از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) وزارت کشور را «وزارت مادر» نامیده‌اند و معتقدند که جامعیت آن را هیچ دستگاه اداری - دولتی ندارد. رسالت‌ها، مسئولیت‌ها و وظایف گسترده و مهمی که برعهده این وزارتخانه قرار داده شده است از حیث گستردگی و اهمیت قابل مقایسه با هیچ‌یک از دستگاه‌ها و نهادهای کشور نیست. وظایف و مأموریت‌های اصلی وزارت کشور عبارتند از: امور امنیتی و انتظامی؛ امور سیاسی و اجتماعی؛ امور عمرانی و شهرداری‌ها؛ هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منطقه‌ای. بی‌شک بررسی اعتبارات تخصیص یافته به وزارت کشور در قالب اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای، تمرکز سیاستی و شیوه تحقق اهداف و سیاست‌ها را نشان می‌دهد. گزارش پیش‌رو ضمن بررسی بودجه لایحه بودجه وزارت کشور در سال ۱۴۰۲ بر پیشنهادهای از جمله قابل سنجش بودن اجرا، شفافیت و عدم ابهام آن، عدم تناسب میان اعتبارات اختصاص یافته و خروجی وزارتخانه، ارتقای سطح حقوق دریافتی کارکنان و سازمان‌های وابسته، استانداردهای فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها، لزوم گزارش‌دهی درباره نحوه توزیع کمک مالی به احزاب طی سال‌های اخیر و برآورد دقیق و عملیاتی از هزینه‌های برگزاری انتخابات در سال آتی، تسریع انجام پروژه صدور کارت هوشمند ملی توسط سازمان ثبت احوال، تقدیم لایحه تقسیمات کشوری به مجلس شورای اسلامی و نیز توضیح چرایی ایجاد برخی واحدهای تقسیماتی در سطوح زیرین، پیش‌بینی ردیفی تحت عنوان «پیشگیری و کاهش خطر و آمادگی در برابر بحران» برای همه دستگاه‌های مرتبط تأکید دارد.

خلاصه مدیریتی

* کل اعتبارات اختصاص یافته به وزارت کشور و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مندرج در جدول ۷ (اعتبارات اصلی) و جدول ۱-۷ (اعتبارات متفرقه انتقال یافته به جدول شماره ۷) و جدول شماره ۹ (اعتبارات ردیف‌های متفرقه) ۱۴ هزار و ۹۱ میلیارد و ۵۲۴ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان (۱۴۰.۹۱۵.۲۴۴.۰۰۰ میلیون ریال) است.

* اعتبارات وزارت کشور و سازمان‌های تابعه مندرج در جدول ۷ لایحه بودجه (کل اعتبارات بدون احتساب اعتبارات متفرقه)، ۵ هزار و ۴۹۵ میلیارد و ۲۴ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان (۵۴.۹۵۰.۲۴۴ میلیون ریال) است که در مقایسه با

بودجه آن در سال ۱۴۰۱ رشد ۳۶ درصدی را نشان می‌دهد. براساس این جدول، ۲ هزار و ۶۴۵ میلیارد و ۲۹۴ میلیون تومان (۲۶.۴۵۲.۹۴۰ میلیون ریال) (۴۸ درصد اعتبارات) مربوط به اعتبارات هزینه‌ای و ۲ هزار و ۸۴۹ میلیارد و ۷۳۰ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان (۲۸.۴۹۷.۳۰۴ میلیون ریال) (۵۲ درصد اعتبارات) مربوط به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای است.

* اعتبارات هزینه‌ای ۳۲/۴ درصد و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۳۹/۶ درصد رشد نسبت به بودجه مصوب سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهند.

* بیش از ۶۹ درصد اعتبارات هزینه‌ای به سازمان ثبت احوال و ۲۳/۷ درصد آن به وزارت کشور و بقیه به سایر سازمان‌های تابعه وزارت کشور یعنی شورای عالی استان‌ها (۱/۸ درصد)، سازمان امور اجتماعی کشور (۰/۸ درصد)، سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور (۳/۳ درصد) و سازمان مدیریت بحران کشور (۱ درصد) اختصاص دارد.

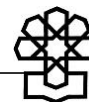
* سهم سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۷۷/۴ درصد، وزارت کشور ۹/۸ درصد و سازمان ثبت احوال کشور ۱۲/۷ درصد است.

* بودجه سال ۱۴۰۲ وزارت کشور (ردیف اصلی) در لایحه بودجه، ۹۰۸ میلیارد و ۵۹ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان (۹۰۸۰۰۵۹۸ میلیون ریال) است و ۳۴/۷ درصد رشد نسبت به بودجه آن در سال ۱۴۰۱، نشان می‌دهد. از مجموع اعتبارات وزارت کشور ۶۹ درصد مربوط به اعتبارات هزینه‌ای و ۳۱ درصد مربوط به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای این وزارتخانه است.

* اعتبارات متفرقه مندرج در جدول شماره ۹ لایحه بودجه بالغ بر هشت هزار و ۵۹۶ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان (۸۵.۹۶۵.۰۰۰ میلیون ریال) برآورد می‌شود. سهم اعتبارات هزینه‌ای در ردیف‌های متفرقه ۵۹ درصد و سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۴۱ درصد است. براساس این جدول سهم وزارت کشور از اعتبارات متفرقه سه هزار و ۳۶۱ میلیارد و ۳۰۰ میلیون تومان (۳۳.۶۱۳.۰۰۰ میلیون ریال) یعنی ۳۹ درصد، سهم سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور سه هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان (۳۲.۰۰۰.۰۰۰ میلیون ریال) یعنی ۳۷ درصد، سهم سازمان مدیریت اجتماعی کشور یک‌هزار و ۴۳۵ میلیارد تومان (۱۴.۳۵۰.۰۰۰ میلیون ریال) یعنی ۱۷ درصد و سهم سازمان مدیریت بحران کشور ۶۰۰ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان (۶.۰۰۲.۰۰۰ میلیون ریال) یعنی ۷ درصد است.

* حقوق دریافتی کارکنان وزارت کشور، سازمان‌های وابسته، استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها در سطح پایینی قرار دارد و شایسته است که برای ارتقای سطح حقوق دریافتی کارکنان وزارت کشور و سازمان‌های وابسته، استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها فوق‌العاده خاص برای آنها لحاظ شود.

* در پی ارتقای بدون ضابطه سطوح مختلف تقسیمات کشوری، اینک وزارت کشور برای احداث ساختمان برای فرمانداری‌های جدید التاسیس و تأمین تجهیزات و نیروی انسانی مورد نیاز آنها، نیاز به اعتبارات متناسب دارد.

* پروژه تأمین تجهیزات برگزاری انتخابات مکانیزه که باید در سال ۱۳۹۷ به اتمام می‌رسید، انتظار می‌رود که با هشت سال تأخیر در سال ۱۴۰۵ به سرانجام برسد.

* طرح تقویت، کنترل و انسداد مرزهای کشور با اولویت شرق از سال ۱۳۷۹ با هدف تأمین امنیت مرزها و نواحی شرقی کشور در حال انجام است و اینک با گذشت بیش از ۲۰ سال از شروع این پروژه ضروری است که وزارت کشور گزارش مبسوطی از عملکرد خود شامل مبالغ، نحوه هزینه‌ها و اهداف به‌دست آمده ارائه نماید.

* برای سه طرح «تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات»، «احداث ساختمان استانداری‌ها» و «استانداردسازی استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها» مجموعاً ۳۴ میلیارد و ۸۸۱ میلیون تومان اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در نظر گرفته شده است. شایان ذکر است که اعتبارات در نظر گرفته شده متناسب با استهلاک تجهیزات و رشد نیازهای جدید نیست و شایسته است که اعتبارات آنها به گونه واقعی‌تری ارزیابی شود.

* براساس لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، اعتبار هزینه‌ای سازمان اجتماعی کشور ۲۳ میلیارد تومان (۲۳۰۰۰۰۰ میلیون ریال) است که رشدی ۱۶ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد. اعتبار مربوط به اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی موضوع ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه کشور که پیش از این در سال‌های اخیر همراه بودجه این سازمان در ردیف اصلی منظور می‌شد، در بند «ح» تبصره «۱۹» لایحه بودجه لحاظ شده و در ردیف‌های متفرقه یک‌هزار و ۴۳۵ میلیارد تومان (۱۴۰۳۵۰۰۰۰۰ میلیون ریال) اعتبار به آن اختصاص داده شده است که نسبت به بودجه سال ۱۴۰۱ رشدی ۱۳۳ درصدی را نشان می‌دهد.

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی در مقایسه با بودجه مصوب سال ۱۴۰۱ افزایشی بیش از ۳۴۲ درصد را نشان می‌دهد.

براساس ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه دولت مکلف شده است که آسیب‌های اجتماعی را تا انتهای برنامه به بیست‌وپنج درصد (۲۵٪) میزان کنونی کاهش دهد؛ هدفی که با گذشت پنج سال و علی‌رغم اختصاص اعتبارات نسبتاً مناسب تحقق پیدا نکرده است.

* بودجه سازمان ثبت احوال کشور ۴۲ درصد رشد نشان می‌دهد. اعتبارات هزینه‌ای این سازمان ۲۴ درصد و اعتبارات تملک دارایی‌های آن ۴۰۶ درصد رشد طبق جداول لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد. درباره سازمان ثبت احوال کشور موضوع مهم این است که پروژه صدور کارت هوشمند ملی براساس قانون برنامه پنج‌ساله پنجم، باید تا پایان سال اجرای برنامه یعنی سال ۱۳۹۵ توسط سازمان ثبت احوال کشور پایان می‌یافت که این اتفاق تاکنون (سال ۱۴۰۱) رخ نداده است.

* براساس ماده (۱۶) قانون مدیریت بحران کشور، مصوب ۱۳۹۸/۰۵/۲۳ «سازمان برنامه و بودجه کشور مکلف است، به‌منظور انجام اقدامات مربوط به پیشگیری و کاهش خطر و آمادگی در برابر بحران، ذیل امور اقتصادی در بودجه سنواتی، فصلی تحت عنوان مدیریت بحران کشور ایجاد کند و اعتبارات درج شده در فصول و برنامه‌های فعلی را در این فصل تجمیع کند». بهتر است به‌منظور عملیاتی و اجرایی کردن اعتبارات موضوع این ماده ردیفی تحت عنوان «پیشگیری و کاهش خطر و آمادگی در برابر بحران» برای همه دستگاه‌های مرتبط پیش‌بینی شود و تخصیص اعتبار

آن با هماهنگی سازمان مدیریت بحران صورت گیرد.

* براساس ماده (۱۷) قانون مدیریت بحران کشور «دولت مکلف است به‌منظور پاسخ به حوادث و بحران‌ها از اعتبارات موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ با رعایت بند مذکور استفاده کند. این اعتبار به محض وقوع حادثه، از طریق تنخواه خزانه و با تأیید سازمان برای پاسخ در چارچوب برنامه‌های آمادگی و پاسخ هزینه می‌شود». با این حال در سال‌های گذشته اعتباری از این محل به سازمان مدیریت بحران تخصیص داده نشده است.

مقدمه

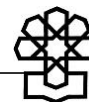
بودجه کل کشور، برنامه مالی دولت است که برای یک سال مالی تهیه و حاوی پیش‌بینی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار و برآورد هزینه‌ها برای انجام عملیاتی است که به تحقق سیاست‌ها و هدف‌های قانونی کشور منجر می‌شود.^۱ آنچه در سمت مصارف بودجه عمومی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، بودجه دستگاه‌های اجرایی کشور است. مهم‌ترین کارکرد دولت را می‌توان اداره امور کشور و ارائه کالاها و خدمات عمومی دانست که نیازمند تأمین مالی است.

در این خصوص برنامه سالیانه مجموعه‌ای از هدف‌ها، سیاست‌ها، خط‌مشی و عملیات اجرایی سالیانه دستگاه‌های اجرایی با اعتبارات مربوط به آنها جهت تحقق هدف‌های مورد نظر است که در چارچوب وظایف و مأموریت‌های دستگاه‌های اجرایی و اسناد بالادستی تهیه می‌شود. وزارت کشور نیز از دستگاه‌های اجرایی مهم کشور و در واقع دستگاه حکمرانی است که در راستای وظایف و مأموریت‌ها و ارائه خدمات تعیین شده هر ساله اعتباراتی برای آن پیش‌بینی می‌شود. از آنجا که بودجه، برنامه‌ریزی مالی یک دستگاه اجرایی برای تحقق اهداف، راهبردها و سیاست‌ها را نشان می‌دهد، بنابراین می‌تواند تصویری از جهت‌گیری واقعی و عینی یک دستگاه را در تحقق سیاست‌ها و اهداف خود نشان دهد. درواقع اعتبارات تخصیص‌یافته به دستگاه اجرایی در قالب اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای، تمرکز سیاستی و شیوه تحقق اهداف و سیاست‌ها را نشان می‌دهد. گزارش حاضر با بررسی اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور و دستگاه‌های تابعه درصدد است که نشان دهد بودجه وزارت کشور در لایحه سال ۱۴۰۲ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۱ چه روندی پیدا کرده است؟ این اعتبارات برای تحقق چه سیاست‌ها و اهدافی تخصیص یافته است؟ و شیوه تحقق این وظایف و مأموریت‌ها چگونه است؟

۱. بررسی بودجه پیشنهادی وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

اعتبارات وزارت کشور و سازمان‌های تابعه ۵ هزار و ۴۹۵ میلیارد و ۲۴ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان است (۵۴.۹۵۰.۲۴۴ میلیارد ریال) است که در مقایسه با بودجه آن در سال ۱۴۰۱ (براساس جدول ۷ لایحه بودجه) رشد ۳۶ درصدی را

۱. مجید الماسی و راضیه امامی میبیدی، بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور ۱۲. بودجه دستگاه‌های اجرایی: ارائه مدلی برای تحلیل میزان اعتبارات دستگاه‌های اجرایی، معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۵۷۳۴، دی‌ماه ۱۳۹۶.

نشان می‌دهد (جدول ۲).^۱

با احتساب اعتبارات ردیف‌های متفرقه که بالغ بر هشت هزار و ۵۹۶ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان (۸۵.۹۶۵.۰۰۰) میلیون ریال) برآورد می‌شود، کل بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه ۱۴ هزار و ۹۱ میلیارد و ۵۲۴ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان (۱۴۰.۹۱۵.۲۴۴.۰۰۰) است (جدول ۱).

جدول ۱. کل بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن و اعتبارات متفرقه (میلیون ریال)

عنوان	اعتبارات هزینه‌ای	اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	جمع کل
بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن	۲۰.۲۹۸.۹۴۰	۲۵.۷۳۷.۳۰۴	۴۶.۰۳۶.۲۴۴
اعتبارات متفرقه انتقال یافته به جدول شماره ۷	۶.۱۵۴.۰۰۰	۲.۷۶۰.۰۰۰	۸.۹۱۴.۰۰۰
اعتبارات متفرقه مندرج در جدول شماره ۹	۵۰.۸۲۳.۰۰۰	۳۵.۱۴۲.۰۰۰	۸۵.۹۶۵.۰۰۰
جمع	۷۷.۲۷۵.۹۴۰	۶۳.۶۳۹.۳۰۴	۱۴۰.۹۱۵.۲۴۴

از کل بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن (کل اعتبارات بدون احتساب ردیف‌های متفرقه) (۵ هزار و ۴۹۵ میلیارد و ۲۴ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان)، ۲ هزار و ۶۴۵ میلیارد و ۲۹۴ میلیون تومان (۲۶.۴۵۲.۹۴۰) میلیون ریال) به اعتبارات هزینه‌ای دارد و ۲ هزار و ۸۴۹ میلیارد و ۷۳۰ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان (۲۸.۴۹۷.۳۰۴) میلیون ریال) به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای اختصاص یافته است. بنابراین در کل، ۴۸ درصد بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن اعتبارات هزینه‌ای و ۵۲ درصد آن اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای است. بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن بدون احتساب اعتبارات ردیف‌های متفرقه ۳۶ درصد رشد نسبت به بودجه مصوب ۱۴۰۱ (مندرج در جداول لایحه بودجه سال ۱۴۰۲) نشان می‌دهد.

جدول ۲. مقایسه بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ با قانون بودجه سال ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

سال	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	جمع کل
لایحه بودجه سال ۱۴۰۲	۲۶.۴۵۲.۹۴۰	۲۸.۴۹۷.۳۰۴	۵۴.۹۵۰.۲۴۴
قانون بودجه سال ۱۴۰۱	۱۹.۹۷۴.۷۴۵	۲۰.۴۰۸.۷۶۷	۴۰.۳۸۳.۵۱۲
رشد نسبت به بودجه سال ۱۴۰۱	۳۲/۴	۳۹/۶	۳۶

۱. شایان ذکر است که لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مجموع اعتبارات وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن در سال ۱۴۰۱ را ۴۰/۳۸۳/۵۱۲ میلیون ریال اعلام کرده است درحالی که این اعتبارات براساس قانون بودجه ابلاغی سال ۱۴۰۱ بالغ بر ۴۷/۴۴۱/۴۶۸ میلیون ریال است. لذا براساس قانون بودجه ابلاغی، رشد اعتبارات این وزارتخانه و سازمان‌های تابعه نسبت به بودجه سال ۱۴۰۱، ۱۵/۸ درصد برآورد می‌شود.
۲. در جدول فوق ارقام مربوط به بودجه سال ۱۴۰۱ وزارت کشور و سازمان‌های تابعه، از جدول ۷ لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ استخراج شده است. درحالی که ارقام مذکور بر اساس جداول قانون بودجه ابلاغی سال ۱۴۰۱ عبارتند از: اعتبارات هزینه‌ای ۲۳.۴۷۹.۳۴۵ میلیون ریال؛ اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۲۳.۹۶۲.۲۰۲ میلیون ریال. به این ترتیب جمع اعتبارات وزارت کشور و سازمان‌های تابعه (بدون احتساب ردیف‌های متفرقه) در سال ۱۴۰۱ براساس جداول قانون بودجه ابلاغی ۴۷.۴۴۱.۶۴۸ میلیون ریال گزارش شده است.

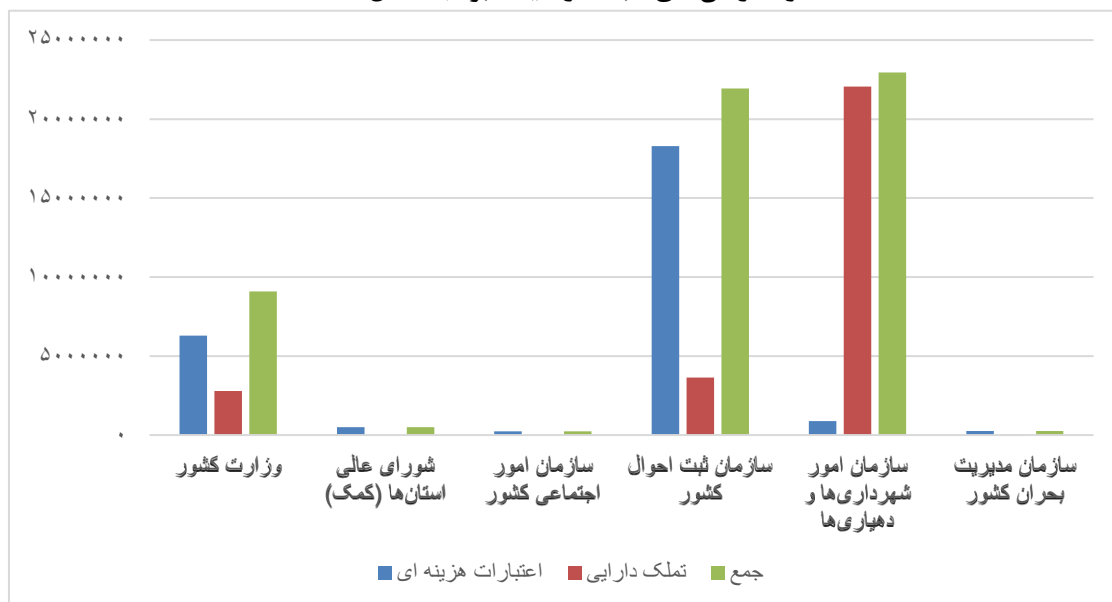
جدول ۳. اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور

و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ (میلیون ریال)

عنوان	اعتبارات هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	جمع
وزارت کشور	۶,۲۸۶,۲۸۸	۲,۷۹۴,۳۱۰	۹,۰۸۰,۵۹۸
شورای عالی استان‌ها (کمک)	۵۰۰,۰۰۰	۰	۵۰۰,۰۰۰
وزارت کشور- سازمان امور اجتماعی کشور	۲۳۰,۰۰۰	۰	۲۳۰,۰۰۰
سازمان ثبت احوال کشور	۱۸,۲۸۹,۴۶۷	۳,۶۴۱,۰۰۱	۲۱,۹۳۰,۴۶۸
سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور	۸۸۳,۲۴۲	۲۲,۰۵۹,۶۹۳	۲۲,۹۴۲,۹۳۵
سازمان مدیریت بحران کشور	۲۶۳,۹۴۳	۲,۳۰۰	۲۶۶,۲۴۳
جمع	۲۶,۴۵۲,۹۴۰	۲۸,۴۹۷,۳۰۴	۵۴,۹۵۰,۲۴۴

نمودار ۱. اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور

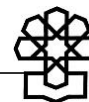
و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

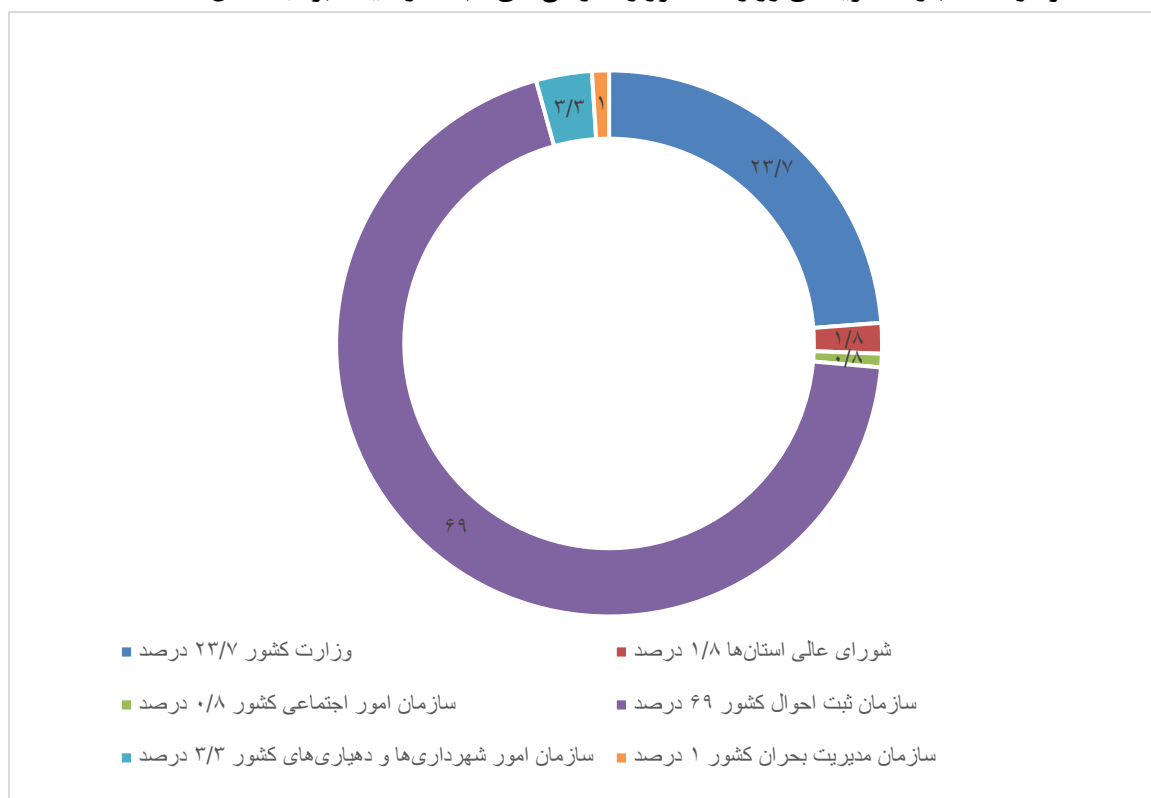
اعتبارات هزینه‌ای وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن در لایحه بودجه دو هزار و ۶۴۵ میلیارد و ۲۹۴ میلیون تومان (۲۶,۴۵۲,۹۴۰ میلیون ریال) (۴۸ درصد اعتبارات) است. این میزان اعتبارات هزینه‌ای ۳۲/۴ درصد رشد را (براساس جداول لایحه سال ۱۴۰۲) نسبت به بودجه مصوب سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

بیش از ۶۹ درصد این اعتبارات به سازمان ثبت احوال و ۲۳/۷ درصد آن به وزارت کشور و بقیه به سایر سازمان‌های تابعه وزارت کشور یعنی شورای عالی استان‌ها (۱/۸ درصد)، سازمان امور اجتماعی کشور (۰/۸ درصد)، سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور (۳/۳ درصد) و سازمان مدیریت بحران کشور (۱ درصد) اختصاص دارد (نمودار ۲).

۱. البته میزان رشد اعتبارات هزینه‌ای براساس جداول قانون بودجه ابلاغی ۸/۴ درصد است.

نمودار ۲. اعتبارات هزینه‌ای وزارت کشور و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

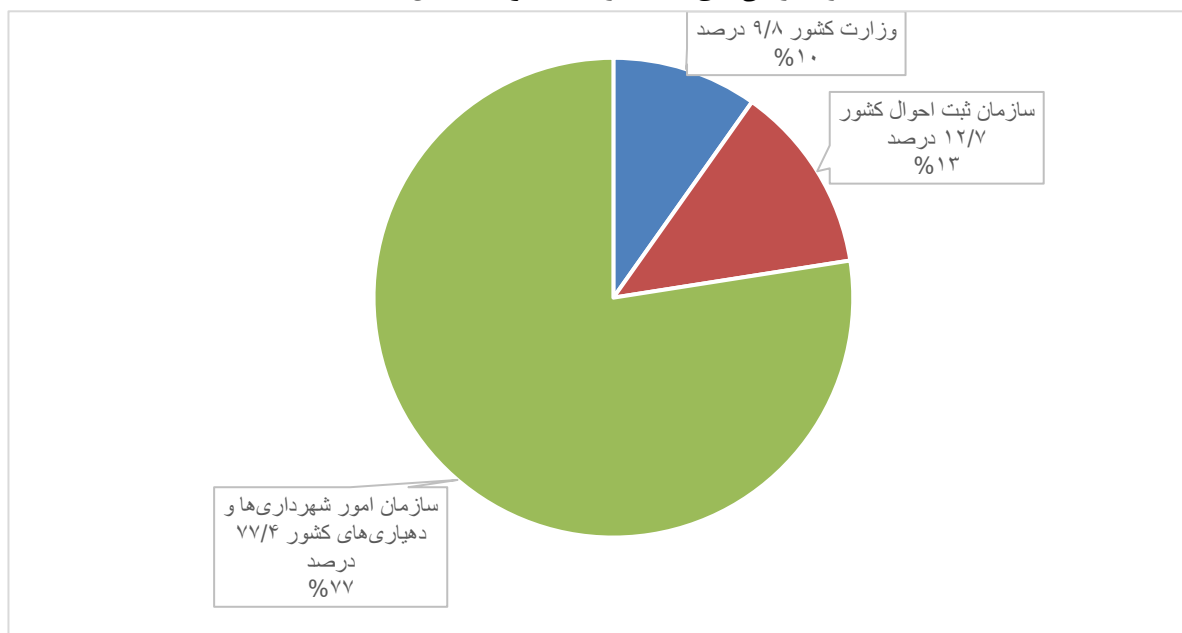

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن دو هزار و ۸۴۹ میلیارد و ۷۳۰ میلیون و چهار صد هزار تومان (۲۸.۴۹۷.۳۰۴ میلیون ریال) است و ۳۹/۶ درصد رشد نسبت به بودجه مصوب سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

در کل، ۵۲ درصد بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای اختصاص یافته است.

سهم سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور از این اعتبارات ۷۷/۴ درصد، وزارت کشور ۹/۸ درصد و سازمان ثبت احوال کشور ۱۲/۷ درصد است.

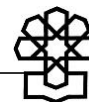
نمودار ۳. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور
و سازمان‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

همان‌طور که ردیف دوم جدول ۱ نشان می‌دهد ۸۹۱ میلیارد و ۴۰۰ میلیون تومان (۸.۹۱۴.۰۰۰ میلیون ریال) مربوط به اعتبارات متفرقه انتقال یافته به جدول ۷ است و طبق جدول ۴، چهار میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان از این اعتبارات، اعتبار هزینه‌ای وزارت کشور برای برنامه «صدور کارت شناسایی اقامت» است و ۸۸۷ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان به اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سازمان ثبت احوال به منظور پیشبرد دو برنامه «تأمین و صدور شناسنامه» و «ثبت‌نام، تولید، صدور و بهره‌برداری از کارت هوشمند ملی» اختصاص دارد.

جدول ۴. اعتبارات متفرقه انتقال یافته به جدول ۷ (میلیون ریال)

عنوان	هزینه‌ای	تملك دارایی	جمع
وزارت کشور - موضوع صدور کارت شناسایی اقامت	۴۲.۰۰۰	۰	۴۲.۰۰۰
سازمان ثبت احوال کشور - تأمین و صدور شناسنامه	۳.۶۱۲.۰۰۰	۲.۳۰۰.۰۰۰	۵.۹۱۲.۰۰۰
سازمان ثبت احوال کشور - موضوع ثبت‌نام، تولید، صدور و بهره‌برداری از کارت هوشمند ملی (۲۲٪ اعتبار هزینه‌ای بابت تولید و چاپ بدنه، ۶۰٪ بابت خرید و آماده‌سازی چیپ و تراشه و ۱۸٪ اعتبار بابت صدور و بهره‌برداری).	۲.۵۰۰.۰۰۰	۴۶۰.۰۰۰	۲.۹۶۰.۰۰۰
جمع	۶.۱۵۴.۰۰۰	۲.۷۶۰.۰۰۰	۸.۹۱۴.۰۰۰

اعتبارات متفرقه بودجه وزارت کشور و سازمان‌های تابعه (مندرج در جدول ۹ لایحه بودجه) بالغ بر هشت هزار و ۵۹۶ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان (۸۵.۹۶۵.۰۰۰ میلیون ریال) برآورد می‌شود. سهم اعتبارات هزینه‌ای ۵۹ درصد و سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۴۱ درصد است. جدول زیر عناوین ردیف‌های متفرقه و میزان اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای هر ردیف را نشان می‌دهد.

جدول ۵. برآورد اعتبارات متفرقه (میلیون ریال)

ردیف	عنوان	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	جمع
۱	سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور- ایجاد تأسیسات منطقه‌ای تبدیل پسماند به مواد و انرژی با اولویت مشارکت بخش خصوصی	۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰
۲	وزارت کشور- سامانه جامع اطلاعات مسافری	۲۷,۰۰۰	۰	۲۷,۰۰۰
۳	وزارت کشور- سامانه یکپارچه معاینه فنی ایران	۰	۴۵,۰۰۰	۴۵,۰۰۰
۴	ساماندهی اتباع خارجی	۷۰۰,۰۰۰	۶۴۶,۰۰۰	۱,۳۴۶,۰۰۰
۵	اجرای قانون هوای پاک	۱,۶۰۰,۰۰۰	۰	۱,۶۰۰,۰۰۰
۶	اجرای ماده (۷) قانون درآمد پایدار و هزینه شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موضوع سهم ۱٪ درآمدهای مالیاتی مستقیم	۲۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۱,۰۰۰,۰۰۰
۷	هزینه‌های ضروری استانداران (توزیع استانی و خارج از شمول) سفرهای استانی رئیس جمهوری	۱,۱۰۰,۰۰۰	۰	۱,۱۰۰,۰۰۰
۸	حفاظت از نخبگان	۲۵۰,۰۰۰	۰	۲۵۰,۰۰۰
۹	تکمیل و توسعه زیرساخت‌های استان‌های ایلام، کرمانشاه، خوزستان و آذربایجان غربی در راستای مراسم اربعین	۲۰۰,۰۰۰	۳,۸۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰
۱۰	تأمین بارانه تسهیلات و ایجاد زیرساخت‌های توسعه پایدار شرق و غرب	۰	۸۰۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰
۱۱	اعتبارات موضوع ماده (۱۷) قانون مدیریت بحران کشور	۱,۰۰۰	۱,۰۰۰	۲,۰۰۰
۱۲	اعتبارات موضوع ماده (۱۶) قانون مدیریت بحران کشور	۳,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۶,۰۰۰,۰۰۰
۱۳	یارانه احزاب	۴۵,۰۰۰	۰	۴۵,۰۰۰
۱۴	تأمین نیروی انسانی و سایر امکانات و منابع مورد نیاز ادارات دولتی در شهرستان‌های تازه تأسیس	۱۰۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰
۱۵	کمک به اقلیت‌های دینی	۳۰۰,۰۰۰	۰	۳۰۰,۰۰۰
۱۶	تأمین زیرساخت‌ها و هزینه‌های پشتیبانی از سفرهای زیارتی اربعین	۳,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰
۱۷	اجرای مصوبات شاک	۱,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱,۰۰۰,۰۰۰
۱۸	برگزاری انتخابات	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰
۱۹	اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی	۳,۵۰۰,۰۰۰	۱۰,۸۵۰,۰۰۰	۱۴,۳۵۰,۰۰۰
۲۰	ایجاد و تکمیل زیرساخت‌های لازم بازارچه‌های مرزی	۰	۶۰۰,۰۰۰	۶۰۰,۰۰۰
جمع		۵۰,۸۲۳,۰۰۰	۳۵,۱۴۲,۰۰۰	۸۵,۹۶۵,۰۰۰

سه‌م وزارت کشور از اعتبارات متفرقه سه هزار و ۳۶۱ میلیارد و ۳۰۰ میلیون تومان (۳۳.۶۱۳.۰۰۰ میلیون ریال) یعنی ۳۹ درصد، سه‌م سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور سه هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان (۳۲.۰۰۰.۰۰۰ میلیون ریال) یعنی ۳۷ درصد، سه‌م سازمان امور اجتماعی کشور یک‌هزار و ۴۳۵ میلیارد تومان (۱۴.۳۵۰.۰۰۰ میلیون ریال) یعنی ۱۷ درصد و سه‌م سازمان مدیریت بحران کشور ۶۰۰ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان (۶.۰۰۲.۰۰۰ میلیون ریال) یعنی ۷ درصد است.

۲. بررسی برنامه‌ها و اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای وزارت کشور و دستگاه‌های تابعه در

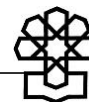
لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد بر پایه شاخص‌هایی مانند ارائه خدمات باکیفیت‌تر، پاسخگویی، شفافیت عملکرد، افزایش کارایی، اثربخشی و بهره‌وری و کاهش هزینه‌ها استوار است. هر ساله در بودجه سنواتی، برنامه‌های متعدد و متنوعی برای وزارت کشور و سازمان‌های تابعه درج می‌شود و اعتباراتی به آنها اختصاص می‌یافت. اما همچنان سؤالی که بعد از سال‌ها، مطرح می‌شود این است که آیا وزارت کشور به اهداف پیش‌بینی شده برای برنامه‌های مندرج در قوانین بودجه سال‌های گذشته رسیده است؟ آیا اصولاً اهداف پیش‌بینی شده‌ای وجود دارد؟ خروجی بودجه‌هایی که هزینه شده چیست؟ آیا مردم از خدمات و عملکرد سازمان‌های مختلف رضایت دارند؟ آنچه در حال حاضر می‌توان در این مورد اظهار کرد این است که با توجه به عدم اخذ بازخورد جامعه نسبت به طرح‌ها و برنامه‌های وزارت کشور یا عدم انتشار گزارشی دقیق از عملکرد آن، ارزیابی دقیقی وجود ندارد.

مهم این‌که تحقق بسیاری از اهداف مندرج در سند چشم‌انداز و افق ۱۴۰۴ که براساس آن، ایران، «جامعه‌ای توسعه‌یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود و متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، با تأکید بر مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مندی از امنیت اجتماعی و قضایی» و «امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت» ترسیم شده است، از طریق اجرای برنامه‌های وزارت کشور امکانپذیر است.

بنابراین یکی از اقدام‌های مهم و لازم در بررسی بودجه وزارت کشور از سوی اعضای محترم کمیسیون امور داخلی کشور و شوراها و نمایندگان محترم مجلس بررسی عملکرد بودجه‌ای سال‌های گذشته وزارت کشور از جهت رسیدن به اهداف برنامه‌هایی است که اعتباراتی به آنها تخصیص یافته است.

ضروری است وزارت کشور گزارشی از عملکرد بودجه خود در سال‌های گذشته و میزان تحقق اهداف اعلام شده ارائه کند تا نمایندگان محترم با نگاهی به عملکرد سال‌های پیشین آن، اقدام به بررسی و تصویب بودجه این وزارتخانه و سازمان‌های تابعه آن کنند. البته الزام به ارائه گزارش عملکرد، نباید محدود به زمان بررسی لایحه بودجه شود، بلکه وزارت کشور باید حداقل هر ۶ ماه عملکرد خود را برای نظارت و بررسی به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند؛ ضرورتی که سال‌ها مورد غفلت واقع شده است.

در ادامه اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور و دستگاه‌های تابعه بررسی می‌شود.

۱-۲. وزارت کشور (دستگاه اصلی)

بودجه وزارت کشور (ردیف اصلی) در لایحه بودجه ۹۰۸ میلیارد و ۵۹ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان (۹۰۸۰۵۹۸ میلیون ریال) است.

بر این اساس، اعتبارات این وزارتخانه نسبت به بودجه آن در سال ۱۴۰۱، ۳۴/۷ درصد رشد را نشان می‌دهد.^۱ از مجموع اعتبارات وزارت کشور ۶۹ درصد مربوط به اعتبارات هزینه‌ای و ۳۱ درصد مربوط به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای این وزارتخانه است.

شایان ذکر است که وظایف و مأموریت‌های وزارت کشور به‌عنوان مجری سیاست داخلی کشور و با نقش حاکمیتی به‌شرح زیر است: امور امنیتی و انتظامی، امور سیاسی و اجتماعی، امور عمرانی و شهرداری‌ها و هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منطقه‌ای.

۱-۲-۱. اعتبارات هزینه‌ای

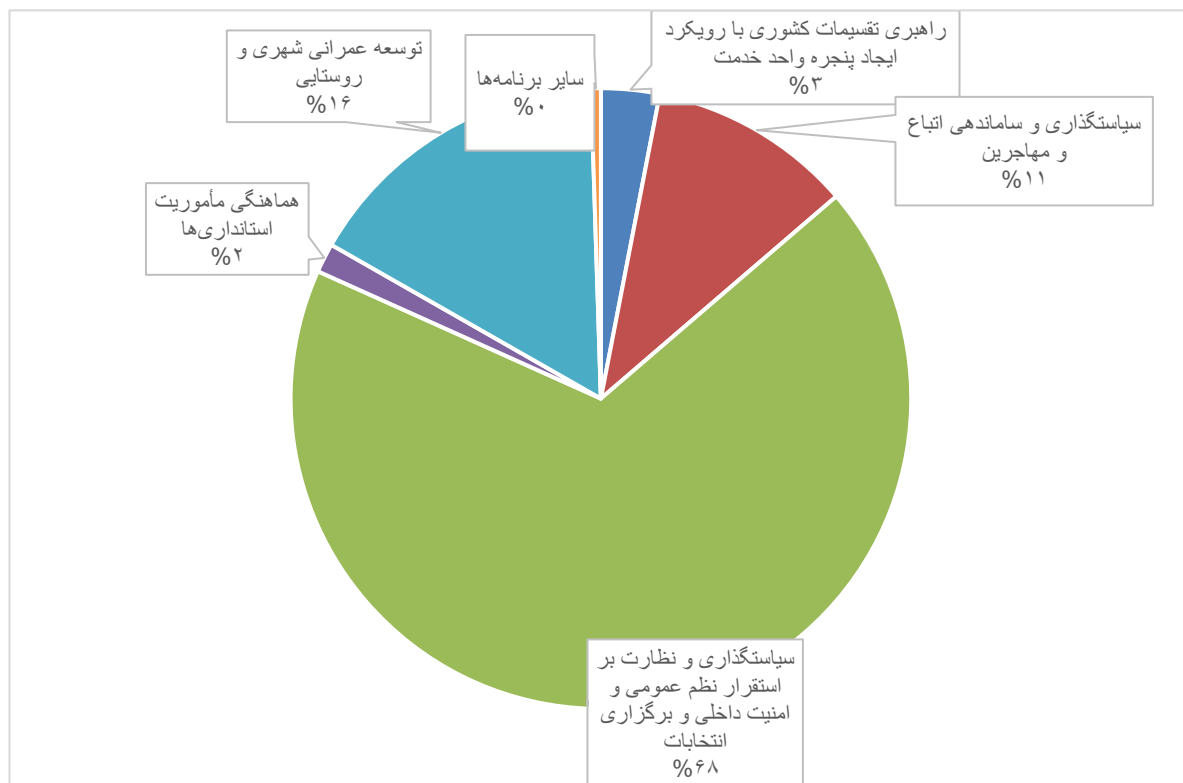
اعتبارات هزینه‌ای وزارت کشور ۶۲۸ میلیارد و ۶۲۸ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان (۶۲۸۶۲۸۸ میلیون ریال) است و در مقایسه با اعتبارات هزینه‌ای این وزارتخانه در سال جاری (۱۴۰۱)، ۴۸ درصد رشد نشان می‌دهد.

جدول ۶. توزیع اعتبارات دستگاه وزارت کشور براساس برنامه (لایحه بودجه سال ۱۴۰۲) (میلیون ریال)

اعتبارات هزینه‌ای	برنامه‌های وزارت کشور
۱۸۰.۰۰۰	برنامه راهبری تقسیمات کشوری با رویکرد ایجاد پنجره واحد خدمت
۶۷۰.۰۰۰	برنامه سیاستگذاری و ساماندهی اتباع و مهاجرین خارجی
۴.۰۰۰	برنامه کاهش تلفات ناشی از تصادفات و سوانح رانندگی
۱۸.۰۰۰	برنامه پژوهش‌های علمی، کاربردی، فناوری و فن‌آفرینی
۴.۲۱۱.۲۸۸	برنامه سیاستگذاری و نظارت بر استقرار نظم عمومی و امنیت داخلی و برگزاری انتخابات
۲۰۰.۰۰۰	برنامه هماهنگی مأموریت استانداردها
۱۲.۰۰۰	ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)
۹۹۱.۰۰۰	برنامه توسعه عمرانی شهری و روستایی
۶.۲۸۶.۲۸۸	جمع اعتبارات هزینه‌ای وزارت کشور

۱. براساس جدول ۷ لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، کل اعتبارات وزارت کشور (دستگاه اصلی) در سال جاری (۱۴۰۱) ۶.۷۴۰.۵۶۰ میلیون بوده است درحالی که براساس جداول قانون بودجه ابلاغی سال ۱۴۰۱ کل اعتبارات این وزارتخانه در سال جاری ۷.۲۵۵.۲۳۳ میلیون ریال است. بنابراین براساس مبالغ مندرج در جداول قانون بودجه ابلاغ شده، میزان رشد اعتبارات وزارت کشور (دستگاه اصلی) فقط ۲۵ درصد است.

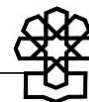
نمودار ۴. سهم برنامه‌های وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

در ارزیابی برنامه‌های وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، نکات ذیل قابل تأمل است:

۱. شایان ذکر است که حقوق دریافتی کارکنان وزارت کشور، سازمان‌های وابسته، استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداریه‌ها در برابر نقش حاکمیتی و وظایف سیاسی، امنیتی و دفاعی که بر عهده آنهاست در سطح پایینی است تا جایی که برای مثال حقوق فرمانداران و بخشداران که سمت آنها جزء مشاغل حساس به‌شمار می‌آید پایین ارزیابی می‌شود. این در حالی است که در عمده بحران‌ها و مسائل و مشکلات کشور اولین دستگاهی که مورد مواخذه قرار می‌گیرد و انتظار پاسخگویی از آن می‌رود وزارت کشور و دستگاه‌های زیر مجموعه آن است. لذا شایسته است که برای ارتقای سطح حقوق دریافتی کارکنان این وزارتخانه و دستگاه‌های تابعه تمهیداتی از جمله پرداخت فوق‌العاده ویژه، فوق‌العاده سختی‌کار و سرانه رفاهی‌ات به طور کامل، اندیشیده شود. همچنین ایجاد ردیف فرعی ذیل وزارت کشور و اختصاص اعتبارات هزینه‌ای برای آن به منظور پرداخت حقوق به کارکنان استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداریه‌ها می‌تواند سطح پرداختی به کارکنان این دستگاه‌ها را تا حدودی ارتقا دهد. به این منظور لازم است که اعتبارات هزینه‌ای استانداری‌ها از سرجمع اعتبارات استانی کسر و به صورت ملی در یک ردیف فرعی ذیل وزارت کشور پیش‌بینی شود.

۲. برنامه سیاست‌گذاری و نظارت بر استقرار نظم عمومی و امنیت داخلی و برگزاری انتخابات با ۴۲۱ میلیارد و ۱۲۸ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان (۶۷ درصد اعتبارات هزینه‌ای وزارت کشور) بیشترین اعتبارات هزینه‌ای دستگاه

اصلی را به خودش اختصاص داده است. میزان رشد اعتبارات هزینه‌ای این برنامه نسبت به بودجه سال ۱۴۰۱، بیش از ۶۱ درصد است.

برگزاری انتخابات، سیاستگذاری و نظارت بر نظم عمومی و امنیت داخلی اساساً به دو مقوله مجزا و متفاوت «سیاسی» و «امنیتی» مرتبط هستند و قرار گرفتن آنها در کنار هم به‌عنوان یک برنامه واحد و در یک ردیف واحد، ضمن ایجاد ابهام در خصوص میزان تخصیص بودجه به امور سیاسی و امور امنیتی و چگونگی جهت‌گیری اصلی بودجه وزارت کشور، امر نظارت بر عملکرد بودجه را دشوار می‌سازد.

۳. یکی از راهبردهای معمول برای تقویت و توانمندسازی احزاب و تشکلهای سیاسی معاضدت حقوقی و حمایت مالی دولت از احزاب سیاسی است. براساس بند «ز» ماده (۱۰۵) قانون برنامه ششم توسعه کشور «دولت موظف است برنامه‌ریزی‌های لازم جهت توسعه سیاسی را به‌گونه‌ای طراحی کند که تا پایان اجرای قانون برنامه ششم، احزاب و تشکلهای سیاسی مطابق ضوابط قانونی مصوب مجلس شورای اسلامی، مورد حمایت قرار گیرند». یکی از راههای حمایت از احزاب سیاسی اختصاص کمک‌ها و یارانه‌های دولتی به آنهاست تا به کمک آن بتوانند سازمان اداری خود را تجهیز و مقداری از هزینه‌های تبلیغات انتخاباتی خود را تأمین کنند. بر این اساس هر ساله در قانون بودجه مبلغی در ردیف‌های متفرقه به‌منظور کمک به احزاب سیاسی اختصاص داده می‌شود. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نیز در ردیف‌های متفرقه، ۴ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان اعتبار هزینه‌ای برای این امر منظور شده است.

فارغ از اینکه درنهایت چه مقدار از این مبلغ به احزاب سیاسی تخصیص داده می‌شود توجه به چند نکته حائز اهمیت است: **اول؛** اعتبار اختصاص یافته به این منظور به‌قدری اندک و ناچیز است که کمک مؤثری به وضع مالی احزاب سیاسی نمی‌کند، **دوم؛** صرف پیش‌بینی کمک مالی به احزاب در بودجه سالیانه، موجب تقویت و توانمندی احزاب و تشکلهای سیاسی نمی‌شود، بلکه مسئله مهم استفاده از سازوکاری مناسب بر پایه میزان محبوبیت احزاب، برای توزیع کمک‌های مالی بین آنهاست، **سوم و مهم‌تر؛** مشکل اصلی احزاب سیاسی نه فقدان درآمدهای مالی، یا عواملی مانند وارداتی بودن، فقدان روحیه حزبی در مردم و عواملی از این قبیل، بلکه قوانین و مقرراتی است که عملاً فعالیت آنها را محدود کرده است و از این رو شایسته است که وزارت کشور با اتخاذ یک رویکرد حمایتی و تشویقی برنامه‌ای به‌منظور اصلاح قوانین و مقررات دست و پاگیر در دستور کار خود داشته باشد.

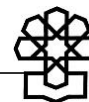
ضروری است که قانون انتخابات در راستای تقویت نقش احزاب اصلاح شود. به‌علاوه، شایسته است وزارت کشور گزارشی از نحوه توزیع کمک مالی به احزاب طی سال‌های اخیر و میزان دستیابی به هدف توانمندسازی ارائه کند. توزیع یارانه بین احزاب سیاسی توسط وزارت کشور، بدون تعیین ضابطه و چارچوب ازسوی قانونگذار، مغایر اصل هشتادوپنجم قانون اساسی است. لذا ضروری است ضوابط و مقرراتی برای توزیع عادلانه این یارانه تنظیم و تصویب شود در غیر این صورت اعطای اختیار به وزارت کشور در این زمینه بدون ضابطه محل اشکال است. بند «۸» ماده (۱۱) قانون احزاب نیز رافع ایراد نیست و تاکنون مقنن ضوابط و مقرراتی در این خصوص تصویب نکرده است.

۴. انتخابات عمومی یکی از پایه‌های مردم‌سالاری در نظام جمهوری اسلامی ایران است و وزارت کشور مسئولیت برگزاری آن را برعهده دارد. در ایران هر دو سال دو انتخابات عمومی به صورت همزمان برگزار می‌شود و هزینه‌های برگزاری انتخابات و تأمین تجهیزات لازم برای آن هر سال در بودجه سالیانه کشور لحاظ می‌شود. بودجه در نظر گرفته شده برای انتخابات معمولاً در سال‌هایی که انتخابات در آنها برگزار نمی‌شود اندک است که عمدتاً صرف تأمین تجهیزات برگزاری انتخابات مکانیزه و برنامه‌ریزی برای برگزاری انتخابات سال آتی می‌شود، اما اعتبارات منظور شده برای برگزاری انتخابات در سال‌هایی که انتخابات عمومی در آن برگزار می‌شود تا حدودی قابل توجه است که در ردیف‌های متفرقه درج می‌شود.

۵. برای راهبری تقسیمات کشوری با رویکرد ایجاد پنجره واحد خدمت ۱۸ میلیارد تومان اعتبار در نظر گرفته شده است. شایان ذکر است که تقسیمات کشوری بستری است که نظام اداری و مدیریتی بر مبنای آن شکل می‌گیرد و به همین دلیل نقشی اساسی در توسعه سرزمین ایفا می‌کند. سیستم کنونی تقسیمات کشوری ایران سیستمی ناکارآمد است که پاسخگوی نیازهای کنونی واحدهای تقسیماتی و الزامات حکمرانی کارآمد نیست. به جرئت می‌توان گفت، بخشی از عدم توسعه متعادل کشور به نارسایی نظام تقسیمات کشوری برمی‌گردد که در ایجاد بستری مساعد برای طراحی نظام مدیریتی مناسب، مشارکت گسترده مردم و تمرکززدایی اداری-مالی ناموفق بوده است. بنابراین برنامه تقسیمات کشوری به‌عنوان یکی از برنامه‌های وزارت کشور نباید صرفاً بر «راهبری» و رتق و فتق امور به‌طوری که عادتاً در طول سال‌های گذشته معمول بوده است مبتنی باشد، بلکه باید متمرکز بر تجدیدنظر اساسی در سیستم تقسیمات کشوری فعلی، و رفع چالش‌های قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۰۴/۱۵ باشد.

نگاهی به عملکرد وزارت کشور در حوزه تقسیمات کشوری طی دوره‌های گذشته و دولت سیزدهم حاکی از آن است که محور عملکرد دفتر مذکور عبارت بوده از مواردی مانند ایجاد واحدهای جدید تقسیماتی (که البته چرایی ایجاد برخی از آنها از منظر مطابقت با شاخص‌های مندرج در قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۰۴/۱۵، محل سؤال است)؛ به‌روزرسانی فهرست روستاها، مزارع و مکان‌های کشور؛ تخصیص کد و شناسه تقسیماتی به عناصر تقسیمات کشوری و تکمیل آن؛ تهیه فهرست و طرح پیشنهادی نقاط حائز شرایط شناخت روستا؛ تدقیق محدوده‌های تقسیماتی و رفع ابهام‌های مرزی؛ اصلاح حدود تقسیمات کشوری روی نقشه‌های مصوب تقسیمات کشوری با مقیاس ۱:۲۵۰.۰۰۰؛ استخراج داده از مصوبات هیئت وزیران و سایر اسناد و تهیه نشریات مرتبط با تقسیمات کشوری؛ تهیه و تدوین دستورالعمل‌ها و شیوه‌نامه‌های ذیل قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری و طراحی، اجرا و توسعه و تکمیل سامانه‌های تقسیمات کشوری.

حال آنکه قوانین برنامه توسعه دوم (بند «الف» تبصره «۶۹»)، چهارم (ماده (۷۳)) و پنجم (ماده (۱۸۶)) بر تدوین برنامه جامع تقسیمات کشوری با رویکرد عدم تمرکز تأکید داشته‌اند؛ اما با گذشت سال‌ها وزارت کشور موفق به ساماندهی تقسیمات کشوری و تقدیم لایحه جامع تقسیمات کشوری به مجلس نشده است. در واقع به نظر می‌رسد که دستور کار دفتر تقسیمات کشوری طی سال‌های گذشته از اولویت‌بندی صحیحی پیروی نکرده است.

این درحالی است که در پی ارتقای بدون ضابطه سطوح مختلف کشوری، اینک وزارت کشور برای احداث ساختمان برای فرمانداری‌های جدید التأسیس و تأمین تجهیزات و نیروی انسانی مورد نیاز آنها، نیاز به اعتبارات متناسب دارد.

از این رو، ضروری است وزارت کشور گزارشی از عملکرد خود به صورت شفاف در زمینه بودجه اختصاص داده شده به امر ساماندهی تقسیمات کشوری و دلایل خود برای تأخیر در تقدیم لایحه تقسیمات کشوری و نیز چرایی ایجاد برخی واحدهای تقسیماتی در سطوح زیرین ارائه کند.

۶. در سال‌های گذشته، ردیفی برای کمک به شورای عالی استان‌ها در نظر گرفته می‌شد که در سال ۱۴۰۱ این ردیف از اعتبارات ذیل وزارت کشور حذف و بنابه گفته مسئولان وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، بودجه شورای عالی استان‌ها در ردیف‌های ذیل دستگاه اصلی وزارت کشور ادغام شد.

نهاد شورای عالی استان‌ها به لحاظ قانون اساسی وظایفی مانند «راهبری امور شوراهای فرادستی» را برعهده دارد و پیش‌بینی بودجه برای این نهاد در ذیل وزارت کشور به مفهوم وابستگی آن به وزارت کشور و تضعیف جایگاه آن به عنوان یک نهاد غیرمتمرکز قلمداد می‌شد. درحالی که براساس اصل هفتم قانون اساسی، شوراها از ارکان تصمیم‌گیری و اداره امور کشورند و براساس اصل یکصد و سوم استانداران، فرمانداران و بخشداران و سایر مقامات کشوری در حدود اختیارات شوراها ملزم به رعایت تصمیمات آنها هستند. لذا، اینک در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مبلغ ۵۰ میلیارد تومان اعتبار برای کمک به این نهاد، پیش‌بینی شده است که اعتبار هزینه‌ای این سازمان برای پیشبرد برنامه «راهبری و نظارت بر شوراهای اسلامی» خواهد بود. اختصاص ردیفی به عنوان کمک به شورای عالی استان‌ها در بودجه سال ۱۴۰۲ از نقاط قوت لایحه سال ۱۴۰۲ به شمار می‌رود. پرسش اساسی آن است آیا افزایش اعتبار ردیف مربوط به شورای عالی استان‌ها در طول چند سال اخیر منجر به تقویت و کارآمدی شوراهای اسلامی شهر و روستا شده است؟ شواهد و قرائن این امر را اثبات نمی‌کند.

۲-۱-۲. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور

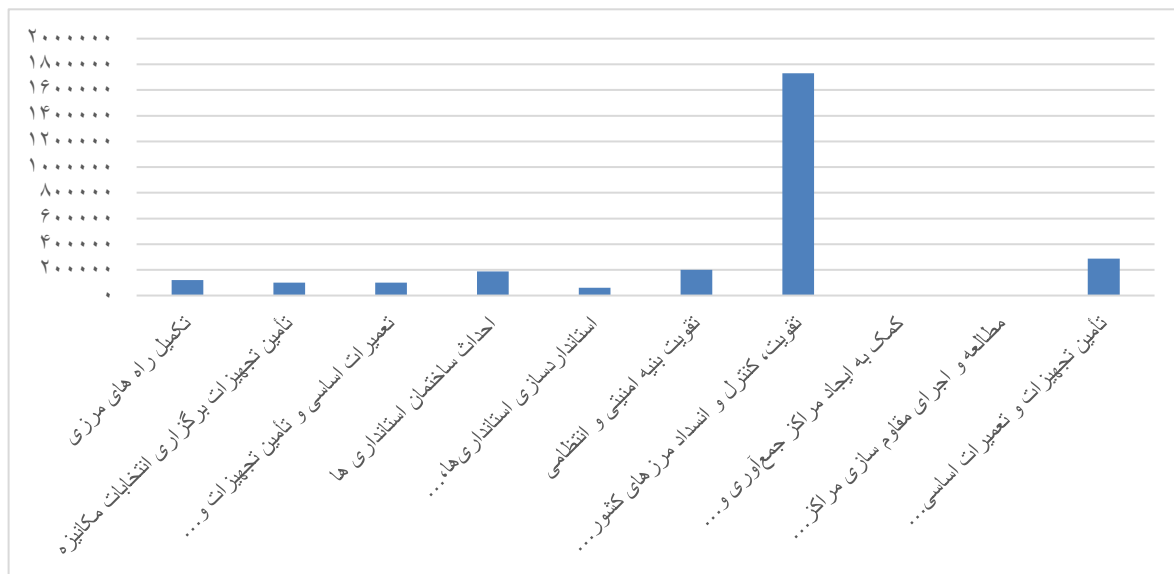
اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور ۲۷۹ میلیارد و ۴۳۱ میلیون تومان (۲.۷۹۴.۳۱۰ میلیون ریال) است و براساس لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، نسبت به بودجه سال قبل ۱۱/۸ درصد رشد نشان می‌دهد.^۱ جدول ۷ عناوین طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور (دستگاه اصلی) برای سال ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ و نیز میزان تغییر آنها و نمودار ۵ میزان اعتبار پیش‌بینی شده برای هر طرح را در سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد.

۱. براساس لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور (دستگاه اصلی) در سال ۱۴۰۱ معادل ۲/۴۹۸/۷۰۷ بوده است درحالی که جدول اعتبارات قانون بودجه ابلاغی سال ۱۴۰۱ این میزان را ۲/۰۱۳/۳۸۰ نشان می‌دهد. بنابراین براساس قانون بودجه ابلاغی میزان رشد این اعتبارات کاهش ۷ درصدی (-۷) دارد.

جدول ۷. اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ (میلیون ریال)

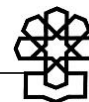
اعتبارات طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای وزارت کشور	مصوب سال ۱۴۰۱ براساس جدول لایحه بودجه ۱۴۰۲	لایحه ۱۴۰۲	درصد تغییر
وزارت کشور	۲.۴۹۸.۷۰۷	۲.۷۹۴.۳۱۰	۱۱/۸
برنامه سیاستگذاری و نظارت بر استقرار نظم عمومی و امنیت داخلی و برگزاری انتخابات	۲.۴۱۱.۵۳۹	۲.۵۰۶.۸۱۰	۳/۹
تکمیل راه‌های مرزی	۱۱۴.۵۰۹	۱۲۰.۰۰۰	۴/۷
تأمین تجهیزات برگزاری انتخابات مکانیزه	۲۹.۶۳۵	۱۰۰.۰۰۰	۲۳۷/۴
تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات - وزارت کشور	۱۰۰.۲۴۳	۱۰۰.۰۰۰	-۰/۲
احداث ساختمان استانداری‌ها	۲۵۱.۰۴۰	۱۸۸.۸۱۰	-۲۴/۷
استانداردسازی استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها	۶۰.۱۴۴	۶۰.۰۰۰	-۰/۲
تقویت بنیه امنیتی و انتظامی	۱۹۱.۷۷۰	۲۰۰.۰۰۰	۴/۲
تقویت، کنترل و انسداد مرزهای کشور با اولویت شرق	۱.۶۵۶.۱۹۲	۱.۷۳۰.۰۰۰	۴/۴
کمک به ایجاد مراکز جمع‌آوری و ساماندهی متکدیان	۴.۰۰۳	۴.۰۰۰	۰
مطالعه و اجرای مقاوم‌سازی مراکز امداد رسانی و آتش‌نشانی	۴.۰۰۳	۴.۰۰۰	۰
برنامه سیاستگذاری و ساماندهی اتباع و مهاجرین خارجی	۸۷.۱۶۸	۲۸۷.۵۰۰	۲۲۹
تأمین تجهیزات و تعمیرات اساسی ساختمان اردوگاه‌های پناهندگان و اتباع بیگانه - وزارت کشور - هزینه‌های مربوط به پناهندگان سیاسی و رانده‌شدگان از کشورهای دیگر و احداث اردوگاه برای آنها	۸۷.۱۶۸	۲۸۷.۵۰۰	۲۲۹

نمودار ۵. طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای وزارت کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

* طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور

درباره اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور نکات زیر قابل توجه است:

۱. طرح تأمین تجهیزات برگزاری انتخابات مکانیزه: دولت، براساس بند «۱۲» سیاست‌های کلی انتخابات، مکلف به بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در جهت حداکثرسازی شفافیت، سرعت و سلامت در اخذ و شمارش آرا و اعلام نتایج و براساس تبصره «۷» ماده (۹) قانون انتخابات مجلس، ماده (۱۷) مکرر «قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران»، موظف به نوین‌سازی شیوه‌های اخذ رأی و شمارش آرا به‌منظور دقت، سلامت و نظارت بهتر در اخذ، شمارش و اعلام نتایج شده است.

بر این اساس، پروژه تأمین تجهیزات برگزاری انتخابات مکانیزه از سال ۱۳۹۱ شروع و پیش‌بینی شد که در سال ۱۳۹۷، این پروژه به اتمام برسد. مع‌الاسف در چند سال گذشته زمان اتمام این پروژه همواره به تعویق افتاده است، تا جایی که تاریخ اتمام آن به سال ۱۴۰۵ موکول شده است. به این ترتیب، می‌توان انتظار داشت که این پروژه -چنانچه در سال‌های آتی با مشکل مواجه نشود- با هشت سال تأخیر به سرانجام برسد.

اعتبار در نظر گرفته شده برای این طرح در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، ده میلیارد تومان (۱۰۰.۰۰۰ میلیون ریال) است که نسبت به بودجه سال قبل (۱۴۰۱) بیش از ۲۳۷ درصد رشد را نشان می‌دهد.

همچنین، از آنجا که در سال ۱۴۰۲ انتخابات دوره دوازدهم مجلس شورای اسلامی و مجلس خبرگان رهبری برگزار خواهد شد، در ردیف‌های متفرقه اعتباری بالغ بر یک‌هزار و ۸۰۰ میلیارد تومان (۱۸۰.۰۰۰.۰۰۰ میلیون ریال) برای «برگزاری انتخابات» اختصاص داده شده است.

با احتساب ردیف متفرقه «نظارت بر انتخابات» با اعتباری به مقدار ۲۸۰ میلیارد تومان که برای شورای نگهبان در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در نظر گرفته شده است، اعتبارات برگزاری انتخابات سال آتی دو هزار و ۸۰ میلیارد تومان پیش‌بینی شده است که نسبت به سالی که انتخابات ریاست‌جمهوری و شوراها برگزار شد افزایش ۵۰ درصدی را نشان می‌دهد. اما سؤالی که همچنان بدون پاسخ باقی‌مانده این است که آیا نمی‌توان با تجدیدنظر در مکانیسم برگزاری انتخابات، در هزینه‌های عمومی کشور صرفه‌جویی کرد؟

از این رو شایسته است اولاً وزارت کشور ریز هزینه‌های برگزاری انتخابات در سال‌های اخیر را در ضمن گزارشی به کمیسیون امور داخلی کشور ارائه نماید و ثانیاً برآورد دقیق و عملیاتی از هزینه‌های برگزاری انتخابات در سال آتی به‌عمل آورده و در اختیار این کمیسیون قرار دهد تا براساس آن نسبت به میزان اعتبارات برگزاری انتخابات اتخاذ تصمیم شود.

۲. طرح تقویت، کنترل و انسداد مرزهای کشور با اولویت شرق: اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای این طرح در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۱۷۳ میلیارد تومان (۱.۷۳۰.۰۰۰ میلیون ریال) (۶۲ درصد اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای ردیف اصلی وزارت کشور) در نظر گرفته شده است که نسبت به قانون سال ۱۴۰۱ رشد ۴/۴ درصدی نشان می‌دهد.

این طرح سال‌هاست (از سال ۱۳۷۹) که با هدف تأمین امنیت مرزها و نواحی شرقی کشور در حال انجام است و هر سال بیش از ۵۰ درصد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وزارت کشور (دستگاه اصلی) اختصاص به آن پیدا می‌کند.

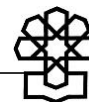
اینک با گذشت بیش از ۲۰ سال از شروع این پروژه ضروری است که وزارت کشور گزارش مبسوطی از عملکرد خود شامل مبالغ، نحوه هزینه‌ها و اهداف به‌دست آمده ارائه نماید. به‌علاوه، لازم است به این سؤال پاسخ داده شود که با گذشت بیش از ۲۰ سال و تخصیص اعتباراتی در طول این مدت، امنیت پایدار مرزی تا چه میزان برقرار شده است؟ شایسته است در کنار انجام اقدام‌های مختلف از جمله ایجاد موانع فیزیکی، تأسیس مراکز نظامی و انتظامی، کنترل‌های ایتیکی و غیره از فرصت‌های مرز برای نیل به توسعه نیز استفاده شود. رویکرد انسداد مرز در کنار تبعات مثبت، چالش‌هایی مانند احساس انزوای جغرافیایی، جا ماندن زمین‌های مستعد کشاورزی پشت دیوار مرزی، از بین رفتن زمینه مبادله کالاهای مجاز و در نتیجه گرایش به قاچاق کالاهای کم‌حجم و در عین حال پرسود مانند اسلحه و مواد مخدر و هدایت افراد به فضاهای ناشناخته، را به همراه داشته است.^۱

مدیریت مرزها نیازمند انجام اقدام‌هایی در ابعاد مختلف با حفظ ویژگی‌ها، عمران و آبادی و استفاده از توان‌های محیطی و انسانی جوامع و مناطق مرزی در راستای توسعه همه‌جانبه مناطق مرزی و جلوگیری از بحران‌زایی مرزهاست. به‌عبارت دیگر ضروری است از رویکردهای انتظامی و امنیتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و عمرانی در مدیریت مرز و مناطق مرزی به صورت هم‌زمان و تلفیقی استفاده شود.

۳. طرح‌های سه گانه «تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات»، «احداث ساختمان استانداری‌ها» و «استانداردسازی استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها»: مانند سال‌های گذشته برای سه طرح مذکور ذیل برنامه اصلی وزارت کشور اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در نظر گرفته شده است که مجموعاً بالغ بر ۳۴ میلیارد و ۸۸۱ میلیون تومان می‌شود. اعتبارات این سه طرح در مجموع بیش از ۱۵ درصد کاهش را نشان می‌دهد. در خصوص این طرح‌ها شایان ذکر است که در سال‌های گذشته و نیز در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ اعتبارات در نظر گرفته شده متناسب با استهلاک تجهیزات و رشد نیازهای جدید نبوده است و به همین دلیل اهداف تعمیر و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات، احداث ساختمان‌ها و استانداردسازی تحقق پیدا نکرده است. از آنجا که وزارت کشور نهاد اصلی اعمال حاکمیت داخلی است و استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها به‌عنوان بازوان آن ضرورتاً باید از تجهیزات و ماشین‌آلات و ساختمان‌های متناسب با وظایف حاکمیتی خود برخوردار باشند شایسته است که اعتبارات آنها به‌گونه واقعی‌تری ارزیابی شود.

همچنین لازم است وزارت کشور در خصوص ایجاد استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشداری‌های جدید -در حالی که از سویی بسیاری از آنها با شاخص‌های ارتقای سطوح تقسیمات کشوری همخوانی ندارند و از سویی دیگر ایجاد آنها هزینه‌های زیادی را بر بودجه عمومی کشور تحمیل می‌کند- احتیاط‌های لازم را به‌عمل آورد.

۱. برای مطالعه بیشتر، برای مثال رجوع شود به: محسن جان‌پرور، ریحانه صالح‌آبادی و سیده‌سمیره حسینی، تبیین مخاطرات محیطی ناشی از احداث دیوارهای مرزی (مرزهای ایران در سیستان و بلوچستان)، فصلنامه جغرافیا و مخاطرات محیطی، ش ۲۴، ۱۳۹۶، صص ۱۴۲-۱۲۱.

۴. طرح ایجاد و تکمیل زیرساخت‌های لازم بازارچه‌های مرزی: هر ساله در بودجه سالیانه، اعتباری به برنامه هماهنگی فعالیت‌های اقتصادی استان‌ها، تحت عنوان برنامه‌های هماهنگی سرمایه‌گذاری تولید و اشتغال استان‌ها و ساماندهی بازارچه‌های مرزی اختصاص می‌یافت. در این باره همواره این ابهام‌ها وجود داشت که در واقع فعالیت‌های عملی وزارت کشور در این حوزه چیست و کدام اهداف را دنبال می‌کند؟ وزارت کشور در طول اجرای این برنامه‌ها تا چه اندازه به اهداف پیش‌بینی شده خود نزدیک شده است؟ از سوی دیگر، آیا این برنامه‌ها که تا حدودی با وظایف سایر نهادها مانند سازمان برنامه و بودجه در امور استان‌ها تداخل دارد، جزء وظایف ذاتی وزارت کشور به‌عنوان یک نهاد سیاسی و امنیتی است؟

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ اعتباری برای تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به مبلغ ۶۰ میلیارد تومان در ردیف‌های متفرقه به این برنامه اختصاص یافته است.

۲-۲. سازمان امور اجتماعی کشور

بودجه هزینه‌ای سازمان اجتماعی کشور ۲۳ میلیارد تومان (۲۳۰۰۰۰۰ میلیون ریال) است که ۱۶ درصد رشد نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

اعتبار مربوط به اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی موضوع ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه کشور که پیش از این در سال‌های اخیر همراه بودجه این سازمان در ردیف اصلی منظور می‌شد، در بند «ح» تبصره «۱۹» لایحه بودجه لحاظ شده و براساس آن در ردیف‌های متفرقه یک‌هزار و ۴۳۵ میلیارد تومان (۱۴۰۳۵۰۰۰۰ میلیون ریال) اعتبار اعم از هزینه‌ای و تملک دارایی به آن اختصاص داده شده است. این اعتبارات در مقایسه با بودجه کل این سازمان در سال ۱۴۰۱ (که ۶۱۵ میلیارد و ۴۲۰ میلیون تومان (۶۰۱۵۴۰۰۰ میلیون ریال) بوده است) ۱۳۳ درصد رشد نشان می‌دهد.

۱-۲-۲. اعتبارات هزینه‌ای

اعتبارات هزینه‌ای سازمان امور اجتماعی کشور ۲۳ میلیارد تومان (۲۳۰۰۰۰۰ میلیون ریال) است که هشت دهم درصد (۰/۸) کل اعتبارات هزینه‌ای وزارت کشور و دستگاه‌های تابعه را شامل می‌شود و ۱۶ درصد رشد نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

در راستای ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه کشور در بند «ح» تبصره «۱۹» لایحه بودجه، «وزارت کشور» (سازمان امور اجتماعی) موظف شده است «به‌منظور ایجاد هماهنگی، شفافیت و یکپارچگی در سیاست‌گذاری حوزه کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی، برنامه اجرایی دستگاه‌های ذی‌ربط را با همکاری دستگاه مربوط و تأیید سازمان برنامه و بودجه کشور تدوین و تا خردادماه (۱۴۰۲) برای تصویب به شورای اجتماعی کشور ارائه نماید».

سهم اعتبارات هزینه‌ای برنامه کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی از اعتباراتی که در ردیف‌های متفرقه برای این سازمان در نظر گرفته شده است ۳۵۰ میلیارد تومان است. سرجمع اعتبارات هزینه‌ای منظور شده در ردیف‌های متفرقه با اعتبار هزینه‌ای این سازمان در ردیف‌های اصلی، بالغ بر ۳۷۳ میلیارد تومان است. در واقع اعتبارات هزینه‌ای در مقایسه

با سال ۱۴۰۱ بدون رشد است.

در سال‌های گذشته برنامه‌های این سازمان با جزئیات بیشتری در لایحه بودجه ذکر می‌شد (برنامه حفظ و ارتقای سلامت اجتماعی جامعه، رصد و ساماندهی سلامت اجتماعی، ساماندهی اجتماعی سواحل، ساماندهی و نظارت بر سازمان‌های مردم‌نهاد و ...) اما از سال ۱۴۰۱ همه برنامه‌های این سازمان ذیل عنوان کلی «برنامه کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی» ارائه شد.

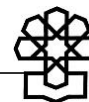
با این حال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ پرداخت اعتبارات مندرج در ردیف‌های متفرقه به این سازمان، مطابق بند «ح» تبصره «۱۹» لایحه منوط به ارائه برنامه شده است. شایان توجه است که به نظر عده‌ای از کارشناسان امکان ارائه برنامه موضوع بند «ح» تبصره «۱۹» در مهلت ۴ ماهه (از الان تا خردادماه ۱۴۰۲) اندک است و بهتر است این زمان ارائه برنامه به مردادماه موکول شود. امید است که با وجود بند «ح» تبصره «۱۹» لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ برنامه‌های این سازمان واقعی‌تر، عینی‌تر و با قابلیت عملیاتی و محقق شدن بیشتر تدوین شود.

براساس ماده (۷۸) قانون برنامه ششم توسعه، «دولت مکلف است در راستای تحقق عدالت اجتماعی و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و بسط پوشش‌های امدادی، حمایتی و بیمه‌ای و پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی نسبت به طراحی و اجرای برنامه‌های لازم برای نیل به اهداف مندرج در این ماده اقدام و گزارش پیشرفت کار را هر ۶ ماه یکبار به مجلس ارائه کند». همچنین براساس ماده (۸۰) این قانون دولت مکلف شده است که «آسیب‌های اجتماعی را تا انتهای برنامه (ششم) به بیست و پنج درصد (۲۵٪) میزان کنونی کاهش دهد». علی‌رغم اینکه برآورد دقیقی از وضعیت مسائل اجتماعی (آسیب‌های اجتماعی) در دست نیست تا میزان تحقق اهداف قوانین فوق‌الذکر مورد ارزیابی قرار گیرد، با این حال گزارش‌های جسته و گریخته از مراکز کارشناسی متعدد و شواهد روزافزونی که بدون نیاز به ابزار مطالعاتی خاصی در جامعه به چشم می‌خورند، حاکی از این است که اهداف مذکور را هرگز نمی‌توان تحقق یافته تلقی کرد.

به عبارت دیگر هنوز با گذشت پنج سال از تأسیس این سازمان این سؤال‌ها مطرح است که آیا سازمان امور اجتماعی کشور توانسته است به اهداف تعیین شده دست پیدا کند؟ آیا به نسبت هزینه‌هایی که صرف می‌شود، از تعداد کودکان خیابانی و کار و متکدیان کاسته شده است؟ آیا نرخ رشد ابتلا به اعتیاد، نرخ رشد طلاق و میزان مفاسد اخلاقی کاهش پیدا کرده است؟ تا چه اندازه از مناطق بحرانی و حاشیه شهرها ساماندهی شده است؟ و اصولاً هدفگذاری در این حوزه‌ها براساس چه شاخص‌هایی صورت می‌گیرد؟ در بسیاری از این موارد پاسخ‌های درست و شفاف ارائه نشده است.

۲-۲-۲. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، اعتباری به طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سازمان امور اجتماعی کشور اختصاص نیافته است، اما برای اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی، یک‌هزار و ۸۵ میلیارد تومان (۱۰.۸۵۰.۰۰۰ میلیون ریال) در ردیف متفرقه (اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی) اعتبارات تملک دارایی‌های پیش‌بینی شده است که در کل بیش از ۷۴ درصد اعتبارات متفرقه این سازمان را شامل می‌شود. به این ترتیب، اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی در مقایسه با بودجه مصوب سال ۱۴۰۱ افزایشی بیش از ۳۴۲ درصد را نشان می‌دهد.

۲-۳. سازمان ثبت احوال کشور

بودجه سازمان ثبت احوال کشور دو هزار و ۱۹۳ میلیارد و ۴۶ میلیون و ۸۰۰ هزار تومان (۲۱.۹۳۰.۴۶۸ میلیون ریال) است که نسبت به بودجه سال قبل این سازمان^۱ ۴۲ درصد رشد داشته است.

از این مقدار یک هزار و ۸۲۸ میلیارد و ۹۴۶ میلیون و ۷۰۰ هزار تومان (۱۸.۲۸۹.۴۶۷ میلیون ریال) اعتبارات هزینه‌ای (۸۳ درصد کل اعتبارات این سازمان) و ۳۶۴ میلیارد و ۱۰۰ میلیون و ۱۰۰ هزار تومان اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (۱۷ درصد کل اعتبارات) است.

۱-۲-۳. اعتبارات هزینه‌ای

اعتبارات هزینه‌ای سازمان ثبت احوال کشور نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱، رشد ۲۴ درصدی را نشان می‌دهد. لازم به یادآوری است همان‌طور که جدول ۱ این گزارش نشان می‌دهد مبلغ ۸۹۱ میلیارد و ۴۰۰ میلیون تومان از اعتبارات وزارت کشور و سازمان‌های تابعه آن تحت عنوان اعتبارات متفرقه انتقال یافته (جدول ۱-۷ لایحه بودجه) است. سهم سازمان ثبت احوال کشور از اعتبارات ۸۸۷ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان است که ۶۱۵ میلیارد و ۴۰۰ میلیون آن اعتبار هزینه‌ای و ۲۷۶ میلیارد تومان اعتبار تملک دارایی است.

وظیفه و برنامه اساسی سازمان ثبت احوال کشور «ثبت و ساماندهی وقایع هویتی ایرانیان و صدور شناسنامه و کارت ملی هوشمند» است و بر همین اساس ۹۹/۹ درصد اعتبارات هزینه‌ای این سازمان برای پیشبرد این برنامه در نظر گرفته شده است. دو برنامه «پژوهش‌های علمی، کاربردی، فناوری و فن‌آفرینی» و «ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیکی)» برنامه‌های دیگر سازمان هستند که یک درصد اعتبارات هزینه‌ای را به خود اختصاص می‌دهند. در سال‌های اخیر برنامه‌های سازمان ثبت احوال یا حذف و یا در هم ادغام شده و ذیل برنامه «ثبت و ساماندهی وقایع هویتی ایرانیان و صدور شناسنامه و کارت ملی هوشمند» قرار گرفته‌اند؛ امری که موضوع نظارت بر عملکرد این سازمان و ارزیابی آن را دشوارتر می‌سازد.

۲-۲-۳. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سازمان ثبت احوال کشور ۳۶۴ میلیارد و ۱۰۰ میلیون و ۱۰۰ هزار تومان (۳.۶۴۱.۰۰۱ میلیون ریال) است که ۴۰۶ درصد رشد نسبت به اعتبارات مربوطه در سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

این اعتبارات به دو برنامه «ثبت و ساماندهی وقایع هویتی ایرانیان و صدور شناسنامه و کارت ملی هوشمند» با ۹۴/۵ درصد و برنامه «ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیک)» با ۵/۵ درصد اختصاص دارد.

سهم برنامه ثبت و ساماندهی وقایع هویتی ایرانیان و صدور شناسنامه و کارت ملی هوشمند از اعتبارات تملک دارایی‌های این سازمان معادل ۳۴۴ میلیارد و ۱۰۰ میلیون و ۱۰۰ هزار تومان (۹۴/۵ درصد) است که برای پنج طرح «احداث ساختمان مرکزی ثبت احوال»، «احداث سایت دوم پشتیبان اطلاعات جمعیت کشور»، «تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات»، «تعمیرات اساسی ساختمان‌های ستادی سازمان» و «صدور کارت ملی هوشمند» هزینه خواهد شد.

۱. بودجه سازمان ثبت احوال کشور در سال گذشته (۱۴۰۱) یک هزار و ۵۴۳ میلیارد و ۱۰۲ میلیون و ۷۰۰ هزار تومان (۱۵.۴۲۱.۰۲۷ میلیون ریال) بود.

شایان ذکر این که این برنامه در واقع چهار طرح اخیر را شامل می‌شود و سهم طرح «احداث ساختمان مرکزی ثبت احوال» از این اعتبارات صرفاً ۱۰۰ هزار تومان است.

برنامه ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند (الکترونیک) صرفاً شامل یک طرح تحت عنوان «گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات در سازمان ثبت احوال کشور» با اعتبار ۲۰ میلیارد تومان (۲۰۰۰۰۰۰۰ میلیون ریال) است. هرچند که اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای این طرح در مقایسه با سال گذشته دو برابر شده است، اما برای تحقق بخشیدن به دولت الکترونیک که از ضرورت‌های امروز جامعه است، ناکافی به نظر می‌رسد.

درباره سازمان ثبت احوال کشور موضوع مهم این است که براساس قانون برنامه پنج‌ساله پنجم، باید تا پایان سال اجرای برنامه یعنی سال ۱۳۹۵ پروژه صدور کارت هوشمند ملی توسط سازمان ثبت احوال کشور پایان می‌یافت که این اتفاق تاکنون (سال ۱۴۰۱) رخ نداده است.

۲-۴. سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور

اعتبارات سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور دو هزار و ۲۹۴ میلیارد و ۲۹۳ میلیون ۵۰۰ هزار تومان (۲۲.۹۴۲.۹۳۵ میلیون ریال) است که رشد ۲۸/۷ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد. از مبلغ کل بودجه این سازمان، ۸۸ میلیارد و ۳۲۴ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان (۸۸۳.۲۴۲ میلیون ریال) اعتبارات هزینه‌ای و دو هزار و ۲۰۵ میلیارد و ۹۶۹ میلیون و ۳۰۰ هزار تومان (۲۲.۰۵۹.۶۹۳ میلیون ریال) اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای است. به عبارت دیگر سهم اعتبارات هزینه‌ای این سازمان از بودجه آن کمتر از چهار درصد و سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۹۴ درصد را شامل می‌شود.

سهم اعتبارات این سازمان از ردیف‌های متفرقه (جدول ۹ لایحه بودجه سال ۱۴۰۲) سه هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان (۳۲۰۰۰۰۰۰۰۰ میلیون ریال) است. به عبارت دیگر کل اعتبارات این سازمان با احتساب اعتبارات ردیف‌های متفرقه آن بالغ بر پنج هزار و ۴۹۴ میلیارد و ۲۹۳ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان (۵۴.۹۴۲.۹۳۵ میلیون ریال) است.

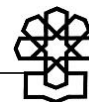
۲-۴-۱. اعتبارات هزینه‌ای

اعتبارات هزینه‌ای این سازمان ۸۸ میلیارد و ۳۲۴ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان و نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱، ۴۱ درصد رشد یافته است. این اعتبارات به دو برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی (۷۹ درصد) و برنامه حمل‌ونقل شهری و روستایی (۲۱ درصد) اختصاص دارد.

۲-۴-۲. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها دو هزار و ۲۰۵ میلیارد و ۹۶۹ میلیون و ۳۰۰ هزار تومان است و ۲۸ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ افزایش دارد که به دو برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی (۲۹ درصد) و برنامه حمل‌ونقل شهری و روستایی (۷۱ درصد) اختصاص یافته است.

۶۴۹ میلیارد و ۴۰۰ میلیون تومان (۶.۴۹۴.۰۰۰ میلیون ریال) (۲۹ درصد) اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

به برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی اختصاص پیدا کرده است که ۶۲/۵ درصد رشد را نسبت به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای این برنامه در سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد. این اعتبارات صرف طرح‌های تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات سازمان (دو میلیارد و ۱۰۰ میلیون تومان)، تجهیز و ساماندهی آتش‌نشانی و خدمات ایمنی و نجات (۵۴ میلیارد و ۱۰۰ میلیون تومان)، کمک به تجهیز و ساماندهی پسماندهای استان‌های ساحلی (۵۷۹ میلیارد تومان؛ ۸۹ درصد اعتبارات تملک دارایی‌های این برنامه)، و مشارکت در احداث شبکه آبیاری فضای سبز شهری (۱۴ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان) خواهد شد.

برنامه حمل‌ونقل شهری و روستایی یک هزار و ۵۵۶ میلیارد و ۵۶۹ میلیون و ۳۰۰ هزار تومان (۱۵.۵۶۵.۶۹۳ میلیون ریال) (۷۱ درصد) اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای را به خود اختصاص داده است. این اعتبارات نسبت به بودجه سال ۱۴۰۱ رشد ۱۸ درصدی را نشان می‌دهد.

در ذیل این برنامه ۱۸ طرح تملک دارایی مشاهده می‌شود که ۱۷ مورد آن به احداث یا تکمیل قطار شهری در شهرهای بزرگ کشور و یک مورد به «کمک به توسعه و نوسازی ناوگان حمل‌ونقل عمومی» مربوط است.

طرح کمک به توسعه و نوسازی ناوگان حمل‌ونقل عمومی با ۵۱۴ میلیارد و ۶۰۰ میلیون تومان اعتبار، ۳۳ درصد اعتبارات تملک دارایی‌های برنامه حمل و نقل شهری و روستایی را به خود اختصاص داده است.

چهار طرح دیگر ذیل این برنامه با عناوین «احداث قطار حومه‌ای کلان‌شهر تهران به شهر جدید پرند»، «اتصال شهر اسلامشهر به متروی تهران»، «احداث قطار حومه‌ای کلان‌شهر اصفهان به شهرهای جدید و به شهرضا از طریق بهارستان» و «احداث قطار شهری مشهد» به ترتیب بیش از سایر طرح‌ها از اعتبارات تملک دارایی‌های این برنامه سهم دارند. مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های پنج طرح مذکور از این اعتبارات بالغ بر یک هزار و ۱۰۵ میلیارد و ۸۱۲ میلیون و ۳۰۰ هزار تومان (۷۱ درصد) و مجموع اعتبارات ۱۳ طرح دیگر ۲۹ درصد است.

درخصوص سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور نکته مهم این است علی‌رغم ایرادهایی که شورای نگهبان از سال ۱۳۸۳ تاکنون درخصوص عدم اساسنامه قانونی و به تبع آن، غیرقانونی بودن فعالیت سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور مطرح کرده است، دولت در تهیه اساسنامه لازم برای این سازمان و تقدیم آن به مجلس امتناع کرده است. ضمن اینکه ضروری است سازمان مذکور در اسرع وقت اساسنامه قانونی خود را تدوین و به مجلس ارائه دهد، پیشنهاد می‌شود جهت پیشگیری از ایراد شورای نگهبان (مغایرت با اصل هشتادوپنجم قانون اساسی)، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، در همه احکامی که اجرای آنها توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور است، عبارت «وزارت کشور (از طریق سازمان ذی‌ربط)» اضافه شود.

۵-۲. سازمان مدیریت بحران کشور

بودجه سازمان مدیریت بحران کشور ۲۶ میلیارد و ۶۲۴ میلیون و ۳۰۰ هزار تومان (۲۶۶.۲۴۳ میلیون ریال) در نظر گرفته شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱، رشدی ۳۳ درصدی نشان می‌دهد. سهم اعتبارات هزینه‌ای سازمان از این بودجه ۹۹ درصد و سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای یک درصد است.

شایان ذکر است که در جدول ردیف‌های متفرقه ۶۰۰ میلیارد تومان اعتبار به موضوع ماده (۱۶) قانون مدیریت بحران اختصاص یافته است که سهم هر کدام از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به‌طور مساوی ۵۰ درصد در نظر گرفته شده است. همچنین در ردیف‌های متفرقه ۲۰۰ میلیون تومان اعتبارات موضوع ماده (۱۷) قانون مدیریت بحران به این سازمان اختصاص یافته است.

براساس ماده (۱۶) قانون مدیریت بحران کشور، مصوب ۱۳۹۸/۰۵/۲۳ «سازمان برنامه و بودجه کشور مکلف است، به‌منظور انجام اقدامات مربوط به پیشگیری و کاهش خطر و آمادگی در برابر بحران، ذیل امور اقتصادی در بودجه سنواتی، فصلی تحت عنوان مدیریت بحران کشور ایجاد کند و اعتبارات درج شده در فصول و برنامه‌های فعلی را در این فصل تجمیع کند».

به‌نظر می‌رسد در نحوه تخصیص ردیف اعتبار به موضوع ماده ۱۶ مشکل وجود دارد. بهتر است به‌منظور عملیاتی و اجرایی کردن اعتبارات موضوع این ماده ردیفی تحت عنوان «پیشگیری و کاهش خطر و آمادگی در برابر بحران» برای همه دستگاه‌های مرتبط پیش‌بینی شود و تخصیص اعتبار آن با هماهنگی سازمان مدیریت بحران صورت گیرد. همچنین براساس ماده (۱۷) قانون مدیریت بحران کشور «دولت مکلف است به‌منظور پاسخ به حوادث و بحران‌ها از اعتبارات موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ با رعایت بند مذکور استفاده کند. این اعتبار به محض وقوع حادثه، از طریق تنخواه خزانه و با تأیید سازمان برای پاسخ در چارچوب برنامه‌های آمادگی و پاسخ هزینه می‌شود». با این حال در سال‌های گذشته اعتباری از این محل به سازمان مدیریت بحران تخصیص داده نشده است.

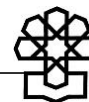
جمع‌بندی و پیشنهاد

وزارت کشور به‌دلیل نقش مهمی که در اعمال حاکمیت داخلی و پیشبرد سیاست‌های عمومی دولت در قلمرو جغرافیایی کشور دارد از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) وزارت کشور را «وزارت مادر» نامیده‌اند و معتقدند که جامعیت آن را هیچ دستگاه اداری - دولتی ندارد^۱. رسالت‌ها، مسئولیت‌ها و وظایف گسترده و مهمی که برعهده این وزارتخانه قرار داده شده است از حیث گستردگی و اهمیت قابل مقایسه با هیچ‌یک از دستگاه‌ها و نهادهای کشور نیست. وظایف و مأموریت‌های اصلی وزارت کشور عبارتند از: امور امنیتی و انتظامی؛ امور سیاسی و اجتماعی؛ امور عمرانی و شهرداری‌ها؛ هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منطقه‌ای.

مسیر تحقق بسیاری از اهداف مندرج در سند چشم‌انداز و افق ۱۴۰۴ از طریق برنامه‌های وزارت کشور امکانپذیر است. در خصوص بودجه وزارت کشور و برنامه‌ها و طرح‌های عملیاتی آن نکات زیر شایان توجه است:

۱. در کل، موضوع مهم درباره بودجه وزارت کشور «عدم شفافیت» بودجه این وزارتخانه است. به‌ویژه ادغام برنامه‌های مختلف در یک ردیف واحد، به‌گونه‌ای که مشخص نیست به هر برنامه چه میزان بودجه اختصاص داده خواهد

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای. بیانات در دیدار وزیر و مسئولان ارشد وزارت کشور و استانداران سراسر کشور. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2254>

شد، امر نظارت بر بودجه را دشوار می‌سازد. همچنین مقادیر نسبتاً زیادی از اعتبارات در ردیف‌های متفرقه درج شده است که از شفافیت عملکردی آن کاسته می‌شود. این عدم شفافیت مغایر جزء «۱» و سوم بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری، ابلاغی مقام معظم رهبری است که بر قابل سنجش بودن اجرای قانون و شفافیت و عدم ابهام قانون تأکید دارد.

۲. مورد دیگر از ایرادها بودجه وزارت کشور عدم تناسب میان اعتبارات اختصاص یافته به وزارت کشور و خروجی آنهاست. از این رو، شایسته است که کمیسیون امور داخلی کشور و شوراها و نمایندگان محترم مجلس، عملکرد بودجه‌ای سال‌های گذشته وزارت کشور را از جهت رسیدن به اهداف برنامه‌هایی که اعتباراتی به آنها تخصیص یافته است بررسی نمایند. ضروری است وزارت کشور گزارشی درباره نحوه عملکرد بودجه خود در سال‌های گذشته و میزان تحقق اهداف اعلام شده ارائه کند تا نمایندگان محترم با نگاهی به عملکرد سال‌های پیشین وزارت کشور به بررسی و تصویب بودجه آن اقدام کنند.

۳. شایان ذکر است که **حقوق دریافتی کارکنان وزارت کشور، سازمان‌های وابسته، استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشدارها** در برابر نقش حاکمیتی و وظایف سیاسی، امنیتی و دفاعی که بر عهده آنهاست در سطح پایینی است تا جایی که برای مثال حقوق فرمانداران و بخشداران که سمت آنها جزء مشاغل حساس به‌شمار می‌آید پایین ارزیابی می‌شود. این در حالی است که در عمده بحران‌ها و مسائل و مشکلات کشور اولین دستگاهی که مورد مواخذه قرار می‌گیرد و انتظار پاسخگویی از آن می‌رود وزارت کشور و دستگاه‌های زیر مجموعه آن است. لذا شایسته است که برای ارتقای سطح حقوق دریافتی کارکنان این وزارتخانه و دستگاه‌های تابعه تمهیداتی از جمله پرداخت فوق‌العاده ویژه، فوق‌العاده سختی کار و سرانه رفاهیات به طور کامل، اندیشیده شود. همچنین ایجاد ردیف فرعی در ذیل وزارت کشور و اختصاص اعتبارات هزینه‌ای برای آن به منظور پرداخت حقوق به کارکنان استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشدارها می‌تواند سطح پرداختی به کارکنان این دستگاه‌ها را تا حدودی ارتقا دهد. به این منظور لازم است که اعتبارات هزینه‌ای استانداری‌ها از سرجمع اعتبارات استانی کسر و به صورت ملی در یک ردیف فرعی ذیل وزارت کشور پیش‌بینی شود.

۴. به منظور **تقویت احزاب سیاسی** شایسته است که وزارت کشور با یک رویکرد حمایتی و تشویقی برنامه‌ای به منظور اصلاح قوانین و مقررات دست و پاگیر در دستور کار خود داشته باشد. در این راستا، ضروری است که قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و قانون نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی در راستای تقویت نقش احزاب اصلاح شود. به علاوه، شایسته است وزارت کشور گزارشی از نحوه توزیع کمک مالی به احزاب طی سال‌های اخیر و میزان دستیابی به هدف توانمندسازی ارائه کند.

۵. با گذشت سال‌ها وزارت کشور موفق به ساماندهی تقسیمات کشوری و تقدیم **لایحه جامع تقسیمات کشوری** به مجلس نشده است. در واقع به نظر می‌رسد که دستور کار دفتر تقسیمات کشوری طی سال‌های گذشته از اولویت‌بندی صحیحی پیروی نکرده است.

این درحالی است که در پی ارتقای بدون ضابطه سطوح مختلف کشوری، اینک وزارت کشور برای احداث ساختمان برای فرمانداری‌های جدید التأسیس و تأمین تجهیزات و نیروی انسانی مورد نیاز آنها، نیاز به اعتبارات متناسب دارد.

از این رو، ضروری است وزارت کشور گزارشی از عملکرد خود به صورت شفاف در زمینه بودجه اختصاص داده شده به امر ساماندهی تقسیمات کشوری و دلایل خود برای تأخیر در تقدیم لایحه تقسیمات کشوری و نیز چرایی ایجاد برخی واحدهای تقسیماتی در سطوح زیرین ارائه کند.

۶. **برگزاری انتخابات عمومی** از وظایف اصلی وزارت کشور است. هر ساله اعتباراتی به منظور تأمین تجهیزات برگزاری انتخابات اختصاص داده می‌شود و به علاوه تقریباً هر دو سال یکبار انتخابات سراسری در کشور برگزار و اعتبارات قابل توجهی نیز صرف آن می‌شود. از این رو شایسته است اولاً وزارت کشور در خصوص **تأمین تجهیزات برگزاری انتخابات** ثانیاً در مورد هزینه‌های برگزاری انتخابات در سال‌های اخیر گزارشی به کمیسیون امور داخلی کشور ارائه نماید و ثالثاً برآورد دقیق و عملیاتی از **هزینه‌های برگزاری انتخابات** در سال آتی به عمل آورده و در اختیار این کمیسیون قرار دهد تا براساس آن نسبت به میزان اعتبارات برگزاری انتخابات اتخاذ تصمیم شود.

۷. اینک با گذشت بیش از ۲۰ سال از شروع طرح کنترل، نظارت و انسداد مرز با اولویت شرق ضروری است که وزارت کشور گزارش مبسوطی از عملکرد خود شامل مبالغ، نحوه هزینه‌ها و اهداف به دست آمده ارائه نماید. به علاوه، لازم است به این سؤال پاسخ داده شود که نتیجه تخصیص اعتباراتی در طول این مدت، چه بوده است و امنیت پایدار مرزی تا چه میزان برقرار شده است؟

شایسته است که در کنار انجام طرح‌ها و برنامه‌های مختلف از جمله ایجاد موانع فیزیکی، تأسیس مراکز نظامی و انتظامی، کنترل‌های اپتیکی و غیره از فرصت‌های مرز برای نیل به توسعه نیز استفاده شود.

۸. سالانه برای طرح‌های «تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین آلات»، «احداث ساختمان استانداری‌ها» و «استانداردسازی استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشدارها» اعتباراتی اختصاص داده می‌شود که متناسب با استهلاک تجهیزات و رشد نیازهای جدید نبوده و به همین دلیل اهداف تعمیر و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات، احداث ساختمان‌ها و استانداردسازی تحقق پیدا نکرده است. از آنجا که وزارت کشور نهاد اصلی اعمال حاکمیت داخلی است و استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشدارها به عنوان بازوان آن ضرورتاً باید از تجهیزات و ماشین‌آلات و ساختمان‌های متناسب با وظایف حاکمیتی خود برخوردار باشند شایسته است که اعتبارات آنها به گونه واقعی تری ارزیابی شود.

همچنین لازم است وزارت کشور در خصوص ایجاد استانداری‌ها، فرمانداری‌ها و بخشدارهای جدید - درحالی که از سوی بسیاری از آنها با شاخص‌های ارتقای سطوح تقسیمات کشوری همخوانی ندارند و از سوی دیگر ایجاد آنها هزینه‌های زیادی را بر بودجه عمومی کشور تحمیل می‌کند - دوراندیشی‌های لازم را به عمل آورد.

۹. هنوز با گذشت پنج سال از تأسیس سازمان امور اجتماعی کشور این سؤالها مطرح است که آیا سازمان امور اجتماعی کشور توانسته است به اهداف تعیین شده دست پیدا کند؟ آیا به نسبت هزینه‌هایی که صرف می‌شود، از تعداد کودکان خیابانی و کار و متکدیان کاسته شده است؟ آیا نرخ رشد ابتلا به اعتیاد، نرخ رشد طلاق و میزان مفاسد اخلاقی کاهش پیدا کرده است؟ تا چه اندازه از مناطق بحرانی و حاشیه شهرها ساماندهی شده است؟ و اصولاً هدفگذاری در این حوزه‌ها براساس چه شاخص‌هایی صورت می‌گیرد؟ در بسیاری از این موارد پاسخ‌های درست و شفافی ارائه نشده است.
۱۰. در سال‌های اخیر برنامه‌های سازمان ثبت احوال یا حذف و یا در هم ادغام شده و ذیل برنامه «ثبت و ساماندهی وقایع هویتی ایرانیان و صدور شناسنامه و کارت ملی هوشمند» قرار گرفته‌اند؛ امری که موضوع نظارت بر عملکرد این سازمان و ارزیابی آن را دشوارتر می‌سازد.
- درباره سازمان ثبت احوال کشور موضوع مهم این است که براساس قانون برنامه پنج‌ساله پنجم، باید تا پایان سال اجرای برنامه یعنی سال ۱۳۹۵ پروژه صدور کارت هوشمند ملی توسط سازمان ثبت احوال کشور پایان می‌یافت که این اتفاق تاکنون (سال ۱۴۰۱) رخ نداده است.
۱۱. نحوه تخصیص ردیف اعتبار به موضوع ماده (۱۶) قانون مدیریت بحران کشور با مشکل مواجه است. لذا پیشنهاد می‌شود به منظور عملیاتی و اجرایی کردن اعتبارات موضوع این ماده ردیفی تحت عنوان «پیشگیری و کاهش خطر و آمادگی در برابر بحران» برای همه دستگاه‌های مرتبط پیش‌بینی شود و تخصیص اعتبار آن با هماهنگی سازمان مدیریت بحران صورت گیرد.

منابع و مأخذ

۱. لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور.
۲. قانون برنامه ششم توسعه.
۳. گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷.
۴. خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷.
۵. الماسی، مجید و راضیه، امامی‌میبدی. «بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور ۱۳». بودجه دستگاه‌های اجرایی؛ ارائه مدلی برای تحلیل میزان اعتبارات دستگاه‌های اجرایی»، مرکز پژوهش‌های مجلس، معاونت پژوهش‌های اقتصادی، شماره مسلسل ۱۵۷۲۴، دی‌ماه ۱۳۹۶.
۶. جان‌پرور، محسن و ریحانه، صالح‌آبادی و سیدسمیره، حسینی. تبیین مخاطرات محیطی ناشی از احداث دیوارهای مرزی (مرزهای ایران در سیستان و بلوچستان)، فصلنامه جغرافیا و مخاطرات محیطی، ش ۲۴، ۱۳۹۶.

